

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Філософський факультет

Кафедра політології

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи бакалавра

на тему **«Вплив інституту монархії Великобританії на внутрішню і
зовнішню політику в умовах криз XX ст.»**

Виконав: здобувач вищої освіти
4 курсу групи ОП-42 денного відділення
напряму підготовки 05 - "Соціальні та
поведінкові науки"
спеціальності 052 «Політологія»
ОПП «Політичні технології
та аналіз політики»

Сирота Лев Юрійович

Керівник: д. політ. н., професор
Шаповаленко Марина Володимівна

Рецензент: к. іст. н., професор.,
Сергій Лиман

ХАРКІВ - 2025

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна
 Філософський факультет
 Кафедра політології
 Спеціальність 052 Політологія
 Освітньо-професійна програма «Політичні технології та аналіз політик»
 Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Завідувач кафедри

О.А. ФІСУН

«_____» _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ **На кваліфікаційну роботу бакалавра**

Сироти Лева Юрійовича

1. Тема роботи: «Вплив інституту монархії Великобританії на внутрішню і зовнішню політику в умовах криз ХХ ст»
 керівник роботи Шаповаленко Марина Володимирівна, д. політ. н., проф. кафедри політології
 затверджені наказом по університету від «22» березня 2024 року № 3801-5/795

2. Строк подання студентом роботи 30.04.2015

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

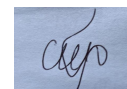
1. Дослідити історичну еволюцію повноважень британської монархії в контексті переходу від абсолютної до конституційної форми правління.
2. Встановити юридичні основи статусу монарха, зокрема значення концепції «Корони» у британській правовій традиції.
3. Проаналізувати роль британської монархії у внутрішній політиці під час національних криз ХХ століття.
4. Дослідити символічну функцію монархії як чинника суспільної згуртованості в умовах політичних і соціальних викликів.
5. Розкрити участь британської монархії у зовнішньополітичних процесах, зокрема її роль у рамках Співдружності націй та як інструменту «м'якої сили».
6. Оцінити значення образу монархії у формуванні міжнародного іміджу Великобританії у кризові періоди ХХ століття.

4. План роботи

№ з/п	Назва етапу роботи	Термін виконання етапу
1	Консультація з керівником щодо обрання теми роботи	30.09.2024
2	Затвердження теми роботи	12.10.2024
3	Аналіз та підбір літературних джерел для написання роботи	30.11.2024
4	Написання змісту до кваліфікаційної роботи	30.12.2024
5	Написання першого розділу та висновків до нього	30.01.2025
6	Написання другого розділу та висновків до нього	28.02.2025
7	Написання вступу до роботи	15.03.2025
8	Написання висновків до роботи	31.03.2025
9	Оформлення списку використаних джерел	15.04.2025
10	Написання анотації	30.04.2025
11	Фінальні коригування та доопрацювання	12.05.2025
12	Переддипломна практика	19.05.2025-08.06.2025
13	Підготовка доповіді до виступу на захисті кваліфікаційної роботи	20.05.2025
14	Підготовка презентації до виступу на захисті кваліфікаційної роботи	21.05.2025
15	Підготовка до виступу на захисті кваліфікаційної роботи	22.05.2025
16	Передзахист кваліфікаційної роботи	26.05.2025
17	Фінальні коригування та доопрацювання після зауважень на передзахисті	26-29.05.2025
18	Перевірка кваліфікаційної роботи через систему антиплагіат	30.05.2025
19	Захист кваліфікаційної роботи	12.06.2025

5. Дата видачі завдання 30.09.2024

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Д.Ю.Сирота

(ініціали, прізвище)

Керівник роботи

(підпис)

М.В.Шаповаленко

(ініціали, прізвище)

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н.
КАРАЗІНА
ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ**

Направляється студент *Сирота Л.Ю.* до захисту бакалаврської роботи за спеціальністю 052 – політологія на тему: «Вплив інституту монархії Великобританії на внутрішню і зовнішню політику в умовах криз ХХ ст.»

Бакалаврська робота і рецензія додаються.

Декан філософського факультету _____ Карпенко І. В.

Довідка про успішність

Студент *Сирота Л.Ю.* за період навчання на філософському факультеті з 2021 року по 2025 рік повністю виконав навчальний план за спеціальністю з таким розподілом оцінок за національною шкалою:

відмінно – _____%, добре – _____%, задовільно – _____%.

Фахівець 1 категорії

навчального центру організації

освітнього процесу філософського факультету _____ Ревкова Н. Є.

Висновок керівника бакалаврської роботи

Студент *Сирота Л.Ю.* виконав бакалаврську роботу на тему «Вплив інституту монархії Великобританії на внутрішню і зовнішню політику в умовах криз ХХ ст.» яка присвячена аналізу ролі та впливу інституту монархії Великобританії на формування внутрішньої та зовнішньої політики держави в контексті політичних, соціальних і воєнних криз ХХ століття.

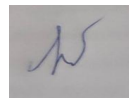
Керівник бакалаврської роботи:

професор кафедри політології

Харківського національного

університету імені В. Н. Каразіна,

доктор політичних наук

Шاپоваленко М.В.

_____20____року

Висновок кафедри про бакалаврську роботу

Бакалаврська робота розглянута. Студент *Сирота Л.Ю.* допускається до захисту роботи в Екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри політології

_____ Фісун О.А.

ЗМІСТ

<u>Зміст</u>	2
<u>Вступ</u>	3
<u>Розділ 1: Теоретико-історичні засади функціонування британської монархії у XX столітті</u>	8
<u>1.1. Еволюція інституту монархії у Великобританії: від символічного до впливового елементу політичної системи</u>	8
<u>1.2. Конституційно-правовий статус монарха та межі його участі у внутрішній і зовнішній політиці</u>	17
<u>Розділ 2: Практичний вплив монархії на політичні процеси Великобританії в умовах криз XX століття</u>	34
<u>2.1. Роль британської монархії у період воєнних, економічних та соціальних криз (Друга світова війна, економічна криза 1970-х, “британська зима”)</u>	34
<u>2.2. Монархія як елемент зовнішньополітичного іміджу: участь у дипломатичних процесах, Співдружність націй і «м’яка сила» корони</u>	40
<u>Висновок</u>	52
<u>Література</u>	55

ВСТУП

Сучасне осмислення функціонування британського монархічного інституту виявляє складне переплетіння глибоко вкорінених історичних традицій та динамічних вимог новітнього конституційного врядування, що особливо рельєфно проступає при аналізі його ролі в періоди значних національних випробувань упродовж двадцятого століття; і хоча поступове обмеження прямої політичної влади монарха є добре задокументованим феноменом, що призвів до його переважно церемоніального статусу, точна природа та ступінь його впливу на внутрішню політичну стабільність та зовнішнє державне представництво, особливо в умовах криз, залишаються сферами, що потребують нюансованого дослідження, яке виходить за межі спрощених дихотомій влади та символізму.

Існуючий науковий дискурс торкався різноманітних аспектів, від еволюції конституційних принципів, що обмежують королівську владу, до символічного втілення національної безперервності та цінностей, проте всебічний синтез цих елементів саме крізь призму криз двадцятого століття вимагає подальшого вивчення для повного розуміння неминущої, хоча й трансформованої, значущості монархії в британській політичній системі та її міжнародному становищі. Нагальна потреба ретельного вивчення впливу британської монархії під час криз двадцятого століття випливає з неослабної актуальності розуміння того, як усталені інститути адаптуються та сприяють національній стійкості в часи глибоких потрясінь, пропонуючи уроки, застосовні навіть до сучасних викликів, при цьому гострота проблеми підкреслюється тим фактом, що кризи, будь то військові, економічні чи соціальні, незмінно випробовують основи політичного та суспільного ладу нації, а монархія, попри змінені повноваження, послідовно позиціонувалася як потенційне джерело єдності та стабільності, або, навпаки, як об'єкт переоцінки щодо її мети та вартості.

Метою роботи є здійснення всебічного аналізу та критичної оцінки багатогранного впливу інституту британської монархії на траєкторію внутрішньої та зовнішньої політики Сполученого Королівства, конкретно розглядаючи її роль та вплив під час значних та різноманітних криз, що характеризували двадцяте століття.

Для досягнення цієї визначеної мети, дослідження вирішуватиме послідовність взаємопов'язаних завдань, розроблених для систематичного вивчення предмету:

- простежити історичну еволюцію інституційних рамок та повноважень британської монархії протягом двадцятого століття, ідентифікуючи ключові трансформації, що змінили її роль від більш прямого політичного актора до переважно символічної, проте впливової сутності в національній конституційній та політичній системі;

- ретельно визначити та прояснити конституційний та правовий статус монарха, зокрема концепцію «Корони», та окреслити прийняті, хоча часто неписані, межі королівської участі у сферах внутрішньогорядування та зовнішніх зносин;

- розглянути та оцінити практичні прояви впливу монархії під час конкретних періодів гострої національної кризи у двадцятому столітті, включаючи великі війни, серйозні економічні спади, подібні до тих, що мали місце у 1970-х роках, та глибокі соціальні заворушення, прикладом яких є події «Зими невдоволення», зосереджуючись на її здатності діяти як стабілізуюча сила та символ національної згуртованості;

- дослідити внесок монархії у зовнішньополітичний імідж Сполученого Королівства та її участь у дипломатичних процесах, приділяючи особливу увагу її функціям у рамках Співдружності націй та її ролі як інструменту «м'якої сили» у формуванні міжнародних уявлень та відносин.

Об'єктом цього дослідження є складні та еволюціонуючі процеси взаємодії між інститутом британської монархії та політичною системою Сполученого Королівства, особливо тією мірою, якою ці процеси виявлялися та формувалися під впливом особливих кризових кон'юнктур двадцятого століття, породжуючи проблемні ситуації, що випробовували релевантність та адаптивність монархії.

У межах цього ширшого об'єкта, конкретний предмет дослідження звужується до аналізу природи, механізмів та ступеня впливу британської монархії — як прямого, так і опосередкованого, формального та неформального, символічного та практичного — на формування та реалізацію внутрішньої політики, пов'язаної з національною стабільністю та врядуванням, а також на проекцію зовнішньої політики, включаючи дипломатичну активність та культивування міжнародного авторитету, все це розглядається в конкретному історичному контексті криз двадцятого століття.

Для досягнення поставленої мети та ефективного вирішення дослідницьких завдань, ця робота використовуватиме низку наукових методів, обраних з огляду на їхню придатність для аналізу історико-політичних явищ та інституційного впливу, забезпечуючи таким чином надійне та багатогранне вивчення теми. Основним підходом буде історико-інституційний метод, що застосовуватиметься для відстеження еволюції повноважень монархії, її правового статусу та практичних функцій протягом двадцятого століття, тим самим контекстуалізуючи її роль у ширших політичних та суспільних трансформаціях, цей метод буде ключовим для розуміння того, як прецеденти та традиції формували її реакції під час криз. Порівняльний аналіз буде застосований при розгляді ролі монархії під час різних типів криз — військових, економічних та соціальних — для виявлення спільних моделей впливу, а також контекстуально зумовлених реакцій, і потенційно при зіставленні її функцій

з іншими конституційними монархіями або республіканськими системами, хоча останнє не є першочерговим завданням. Дослідження включатиме елементи дискурс-аналізу при вивченні королівських промов, медійних репрезентацій та урядових комунікацій щодо монархії, особливо стосовно проєкції її «м'якої сили» та її ролі у формуванні національної ідентичності в періоди напруженості. Синтез інформації з первинних та вторинних джерел, включаючи наукову літературу, історичні документи та офіційні звіти, лежатиме в основі всього дослідницького процесу, сприяючи критичній оцінці багатогранного впливу монархії.

Сутнісне ядро цього дослідження структуровано у два основні розділи, кожен з яких призначений для систематичного вивчення окремих, але взаємопов'язаних вимірів впливу монархії в зазначеному історичному контексті, причому результати кожного блоку безпосередньо відповідають раніше окресленим дослідницьким завданням. Перший розділ, що має назву «Теоретико-історичні засади функціонування британської монархії у ХХ столітті», заглиблюється в еволюційний шлях інституту, ретельно простежуючи його трансформацію від органу зі значною, що зменшується, виконавчою владою, до такого, чий основні функції нині розуміються як переважно символічні та церемоніальні, проте зберігають значну конституційну та національну важливість; ця частина досліджуватиме ключові історичні віхи, розвиток конституційних конвенцій, що регулюють його діяльність, еволюцію правового статусу монарха та Корони, а також теоретичні основи його сучасної ролі, включаючи його відносини з Парламентом, урядом та громадськістю, тим самим створюючи фундаментальне розуміння, необхідне для подальшого аналізу.

Другий розділ, «Практичний вплив монархії на політичні процеси Великобританії в умовах криз ХХ століття», зміщує фокус на відчутні способи, якими монархія взаємодіяла з внутрішньою та зовнішньою політикою та впливала на них під час конкретних періодів гострих

національних викликів; цей блок ретельно аналізуватиме роль монархії як символу єдності та стабільності під час війни, її внесок у подолання глибоких економічних спадів та соціальних заворушень, а також її функцію як елемента зовнішнього іміджу Британії через дипломатичну діяльність, її лідерство у Співдружності та здійснення «м'якої сили», забезпечуючи таким чином емпірично обґрунтовану оцінку її практичної значущості в часи криз. Ця наукова праця організована таким чином, щоб забезпечити послідовне та всебічне дослідження теми, починаючи зі вступу, який окреслює актуальність, цілі та методологію дослідження, за яким сліднують два основні аналітичні розділи, і завершуючись низкою висновків, що синтезують отримані результати. Основна частина складається із згаданих двох розділів, кожен з яких поділений на тематичні підрозділи для полегшення детального розгляду конкретних аспектів впливу британської монархії під час криз двадцятого століття. Дослідження завершується консолідованим списком використаних наукових та документальних джерел, який налічує 51 найменування. Загальний обсяг роботи становить 61 сторінка, з яких основного тексту – 53 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БРИТАНСЬКОЇ МОНАРХІЇ У XX СТОЛІТТІ

1.1. Еволюція інституту монархії у Великобританії: від символічного до впливового елементу політичної системи

У сучасному Сполученому Королівстві, що є конституційною монархія за формою правління, монарх є головою держави, але країною керують обраний парламент та уряд він продовжує виконувати низку важливих конституційних ролей, від формальних повноважень та обов'язків у співпраці з парламентом та урядом, до виконання функцій національного символу. Історично британська монархія зазнала значних змін, пройшовши етапи від абсолютної влади до системи, що ґрунтується на конституційних принципах та верховенстві права, і цей перехід можна простежити через ключові історичні події, що переформатували взаємини між монархією та її підданими. Одним із вирішальних моментів стало підписання Великої хартії вольностей у 1215 році, що обмежило безконтрольну владу короля Іоанна, встановивши прецедент, що навіть монарх має дотримуватися закону. Незважаючи на обмежений безпосередній вплив, Велика хартія вольностей заклала основу для майбутніх змін в управлінні Великою Британією, а інша ключова подія відбулася під час Англійської громадянської війни 1642-1651 років, коли король Карл I вступив у конфлікт із парламентом через розподіл влади, перемога парламенту та страта Карла I ознаменували відхід від абсолютної монархії, підкресливши важливість конституційних обмежень королівської влади.

Еволюція британської монархії пройшла поступову трансформацію, що завершилася встановленням церемоніальної монархії. На відміну від бурхливих перетворень Французької революції, шлях Англії до конституційної монархії відзначався серією поступових реформ та переговорних угод, що дозволило нації зберегти стабільність, одночасно сприймаючи принципи конституційного правління. Славна революція 1688

року ще більше змінила монархію; вступ на престол Вільгельма III та Марії II обмежив королівські повноваження, а Біль про права 1689 року закріпив принципи конституційної монархії, зокрема верховенство парламенту та заборону довільної королівської влади. Участь монарха у політиці поступово зменшувалася протягом століть, дійшовши до того, що він фактично більше не здійснює політичної влади. Корона є втіленням постійної держави, і в цій якості "Корона" або "Його Величність" згадуються у різних державних установах, а монарх з'являється на валюті та марках. Члени більшості збройних сил та поліції в Англії та Уельсі присягають на вірність монарху, як і новообрані члени парламенту та члени Палати лордів. Прерогативні повноваження Корони беруть свій початок у середньовічних повноваженнях монарха, але з часом більшість з них було замінено статутом, проте важливі прерогативні повноваження залишаються. Більшість з них тепер здійснюються міністрами, проте інші формально здійснюються монархом, але, за сильною конвенцією, лише за порадою міністрів, низка цих повноважень стосується парламенту. Монарх розпускає парламент на прохання прем'єр-міністра та скликає новий парламент після виборів; парламентські сесії закриваються шляхом пророгації, також на прохання прем'єр-міністра. Монарх відкриває нові сесії на державному відкритті парламенту, що включає виголошення Королівської промови, яка оголошує законодавчу програму уряду, і монарх надає королівську санкцію на законодавство після його прийняття обома палатами парламенту, що є фінальним етапом у прийнятті законодавства, позначаючи формальне внесення до статутної книги. За порадою прем'єр-міністра монарх також створює нових перів.

Монархія регулюється актами парламенту, останніми роками парламент прийняв Закон про суверенний грант 2011 року, що змінив основу фінансування монархії, та Закон про престолонаслідування 2013 року, що запровадив гендерну нейтральність у законі про

престолонаслідування. Роль монарха в уряді відбувається переважно за лаштунками, і громадськість частіше бачить їх у церемоніальній ролі: на заходах, таких як Trooping the Colour, День пам'яті та служба Дня Співдружності у Вестмінстерському абатстві. Монарх виступає голосом нації, виголошуючи різдвяне звернення, а королева Єлизавета II виступила з особливим зверненням на початку пандемії Covid. Монарх та королівська родина здійснюють численні візити до всіх чотирьох націй та всіх частин Великої Британії, наприклад, демонструючи підтримку державній та волонтерській службі або відкриваючи нові будівлі, а члени королівської родини також беруть участь у багатьох благодійних справах, у тому числі як патрони благодійних організацій (James and Hazell 2024: 1 -3).

У сучасній Англії конституційна монархія закріпила свою роль як церемоніального та символічного інституту. Британський монарх зберігає певні конституційні обов'язки, але відіграє переважно символічну роль у повсякденних справах уряду. Повноваження, якими колись володіла монархія, перейшли до обраних представників у парламенті, що відображає принципи конституційного правління, встановлені протягом століть (Cai 2023: 136). Письменник дев'ятнадцятого століття Волтер Беджет охарактеризував монархію як гідну частину британської конституції, на відміну від ефективної частини, яку відіграє уряд, чия ключова роль полягала у вихованні почуття спорідненості з установленим конституційним порядком серед громадськості (James and Hazell 2024: 3; Bagehot 1867). І сьогодні часто говориться, що монархія має вплив, перш за все, через забезпечення фокусу національної ідентичності та лояльності, морального лідерства та наступності, а також через свою видимість у всьому світі. Конкретні наслідки монархії значно обмеженіші, і ключовим питанням є те, що монарх повинен робити, якщо міністри просять його використати повноваження таким чином, що це порушило б конституційну

норму. Це складне питання виникло двома ключовими способами під час парламентських дебатів щодо Brexit (James and Hazell 2024: 3).

Історики британської монархії двадцятого століття мали тенденцію відокремлювати ефективну роль корони від її гідних функцій, цитуючи Волтера Беджета, таким чином, що це унеможлиблює дослідження постійних зв'язків між королівською політикою та ритуальним символізмом. Монархія 20-го та 21-го століть перетворилася на інститут, присвячений служінню своїм підданам. Дім Віндзорів, з королевою Єлизаветою II як видатною фігурою, втілює традиції, наступність та стабільність у британському суспільстві. Королева Єлизавета II сформулювала це зобов'язання ще в 1947 році, висловивши свою віру в присвячення свого життя служінню нації. Під час правління королеви Єлизавети II британська монархія розвивалася та адаптувалася до сучасності. Вона змогла пристосуватися до змін, пов'язаних зі зростанням медіа та зміною взаємин між Королівською родиною та громадськістю, залишаючись стійким британським символом не тільки для самої Британії, але й для всього світу. Вільям Кун мав рацію в цьому відношенні, якщо не в інших, коли підкреслював, що сучасна монархія «здавалося, пов'язана... з демократичною системою Британії» (Cai 2023: 137). Здатність монархії адаптуватися є ключовою для її виживання. Забезпечення підтримки громадськості вимагає від монархії бути поміченою та відзначатися. Монархія та Королівська родина є ознакою британської національності та ідентичності. А причиною виживання Королівської родини полягає в тому, що вони закріплені в серцях і умах людей, оскільки Королівська родина є символом нації. Вони уособлюють те, що означає бути британцем, і виконують роль об'єднання громадян нації. Коли Королівську родину спіткає свято чи трагедія, це об'єднує британську націю, і їхня підтримка зростає. Зміна назви династії з Саксен-Кобург-Гота на Віндзор у 1917 році королем Георгом V була зроблена для того, щоб послабити зв'язки

Королівської родини з Німеччиною під час Першої світової війни. Цей крок, поряд з іншими зусиллями з модернізації та наближення до народу, такими як відвідування фабрик та використання радіо, допоміг монархії зберегти популярність в той час, коли багато європейських монархій припинили своє існування (Laxdal 2016: 3; McDowall 2002; Ridley 2021).

Протягом періоду з 1870 по 1920 роки відбулися значні зміни у взаємодії королівської родини з британським суспільством, що відображало перетворення монархії з ефективної політичної еліти на символічну. До 1870-х років монархія продовжувала мати значну політичну владу завдяки своїй інтеграції в правлячі аристократичні кола, тоді як її символічна влада як глави британської нації залишалася недостатньо розвиненою. Починаючи з кінця 1870-х років, Корона почала більш систематично керувати своїм церемоніальним іміджем і поступово перетворилася на те, що Беджет 1867 описав як джерело честі – тобто, на інституцію, що володіє переважно символічною владою як глава Британської імперії, протягом цього періоду монархія переважно публічно контактувала з аристократією, і в 1870-х роках, коли аристократія досягла піку своєї економічної та політичної могутності, публічні зв'язки між королівськими особами та аристократичними фігурами продовжували зміцнюватися, відображаючи вкоріненість монархії в елітних мережах, що володіли ефективною політичною владою. Вже з 1880-х років відбувається поступовий зсув, коли королівські особи все частіше публічно асоціювалися з простолюдинами, що могло бути пов'язано з тим, що простолюдини тепер все частіше входили до складу уряду, або з тим, що британська монархія перейшла від підтримки фактичної влади через зв'язки з правлячими колами до м'якшої, символічної версії влади, яка обходила асоціації з правлячими елітами, щоб продемонструвати прямий, демократичний зв'язок з більш звичайними членами британського суспільства (Pagnini and Accominotti: 1 - 2).

Зменшення політичного впливу монархії супроводжувалося зростанням її символічного значення. Навіть незважаючи на те, що Королівська родина формально не бере участі в політиці та не голосує, її позиція та дії можуть мати політичний підтекст та викликати суспільний резонанс. Традиція політичної нейтральності королеви Єлизавети II була одним з її головних пріоритетів протягом 68 років правління, хоча вона й заохочувала акт голосування в минулому. Ця нейтральність, за традицією, поширюється на всю її родину, хоча формально британське законодавство чітко цього не вимагає. Цікаво, що навіть британські політики розходилися в думках щодо того, чи дозволено членам королівської родини голосувати. Лорд Нейзбі у своєму прагненні відновити право голосу для членів Палати Лордів згадував про невизначеність у цьому питанні, зазначаючи, що членів найближчого оточення королівської родини заохочують не голосувати, але вони можуть голосувати. Джейкоб Ріс-Могг, у свою чергу, проводив межу дещо інакше, стверджуючи, що суверен не може голосувати, але члени королівської родини, які не є перами за власним правом, можуть. Історично, ідея голосування монарха є оксюмороном в системі, де король має автократичні повноваження, а дві палати парламенту виникли як протипава владі монарха. Проте, той факт, що, здавалося б, егалітарне суспільство може позбавляти виборчого права цілий клас людей, навіть якщо вони належать до надзвичайно привілейованого класу, виглядає дещо дивно (Vanderhoof 2020).

Іншим нюансом є те, що існують численні права, якими королівські особи не користуються, такі як свобода слова, свобода віросповідання, право на приватне життя та свобода пересування, що вказує на унікальний правовий статус членів королівської родини (Vanderhoof 2020; Hazell and Morris). Королева Єлизавета та її предки, починаючи з королеви Вікторії, керували переходом Британії від уряду, де монархи мали значну владу, до соціал-демократії, де роль королеви є переважно церемоніальною.

Прагнення родини уникати політичних позицій сягає епохи, що передувала наданню виборчого права переважній більшості дорослих британців. Оскільки формальна конституція Англії є сукупністю законодавчих актів, прийнятих протягом кількох століть, більшість норм, що стосуються участі монарха в політиці, походять з традиції та наукових праць, серед яких праці Волтера Беджета мали найбільший вплив на Віндзорів. Беджет у своїй книзі 1867 року *Англійська конституція* сформулював часто повторювану ідею про роль монарха в представницькій системі: "право бути консультованим, право заохочувати, право попереджати". Згідно з формулюванням Беджета, монарх повинен залишатися вище партійної лояльності саме тому, що його роль є надзвичайно важливою для підтримки порядку та взаємної довіри в британській політичній системі. Конвенція про те, що королівська родина не голосує, найімовірніше, датується кінцем Першої світової війни, коли більшість дорослих британців отримали право голосу, якраз тоді, коли король Георг V запровадив зміни для зміцнення монархії після того, як спостерігав крах інших монархій у Європі. Саме Георг V змінив прізвище родини з Саксен-Кобург-Гота на Віндзор, а також змінив назви інших перств на більш англійські, і саме тоді повсякденна робота королівської родини зосередилася на благодійній підтримці та публічності і ці ідеї про роль монарха були тими, на яких виховувалася королева, і вона ретельно дотримувалася позапартійності, коли розпочала своє правління (Vanderhoof 2020).

Монархія, незважаючи на втрату прямої політичної влади, продовжує відігравати роль у формуванні національної ідентичності та слугує символом єдності (Laxdal 2016: 4; Foss 2012: 5). Королівська родина та монархія вважаються ознакою британської національності та ідентичності (Laxdal 2016: 4). У періоди криз, таких як Друга світова війна, монарх виступав як джерело стабільності та символ безперервності (Foss 2012: 6, 29). Король Георг VI та королева Єлизавета II символізували спадкоємність

та фундаментальні британські цінності, і їхня символічна та стабілізуюча присутність у періоди криз допомагає пояснити, чому монархія залишається значущою сьогодні. Вплив монархії на політику сьогодні є опосередкованим, через її символічну вагу та здатність об'єднувати націю. Не зважаючи на те, що монарх не бере участі в партійній політиці, навіть його промови пишуться або перевіряються урядом, але політики уникатимуть втягування монарха в політику – або приписуючи політичні погляди монарху, або просячи його діяти таким чином, що може виявитися суперечливим. Є й інша думка, що монарх може діяти як конституційний запобіжник проти свавілля виконавчої влади, наприклад, відмовивши у розпуску парламенту або пророгації за певних обставин, хоча такий крок був би вкрай суперечливим і кинув би виклик принципу перебування монарха поза політикою (James and Hazell 2024: 2 - 3).

Еволюція британської монархії також включає зміну її публічного образу та взаємодії з медіа. Коронація Єлизавети II у 1953 році, яка транслювалася по телебаченню, незважаючи на початкові суперечки, стала знаковою подією, що продемонструвала готовність монархії до модернізації та дозволила громадськості стати свідком важливого моменту. Дозвіл камер у приватне життя королівської родини, як у документальному фільмі Королівська родина 1969 року також давав надію на спроби зробити монархію більш доступною, хоча й іноді це призводило до втрати частини її таємничості та образу і сучасна монархія активно використовує соціальні медіа для формування свого публічного іміджу та прямого спілкування з громадськістю, що є ще одним свідченням її адаптації до мінливих часів. Навіть зміни в правилах престолонаслідування, такі як скасування пріоритету чоловічої статі та дозволи на шлюб з католиками, відображають прагнення монархії відповідати сучасним суспільним нормам. Ці реформи, поряд із зміною ставлення до розлучень у королівській родині та навчання королівських дітей у звичайних школах, демонструють поступову

нормалізацію життя монархів та їхню інтеграцію в сучасне суспільство, зберігаючи при цьому унікальний статус інституту (Sawicka and Sawczuk: 112-113).

1.2. Конституційно-правовий статус монарха та межі його участі у внутрішній і зовнішній політиці

Концепція Корони є багатогранною і не має єдиного, загальновизнаного визначення в конституційних рамках Сполученого Королівства; справді, її природа часто сприймалася як належне, частково через її фундаментальне положення, а частково, можливо, тому, що багато науковців не до кінця усвідомлювали її всеосяжне значення. Професор Роберт Блекберн підкреслив, що Корона є фундаментальною для права та функціонування уряду у Великій Британії, твердження, яке висвітлює її всепроникний вплив, незважаючи на те, що країна не має сучасної писаної конституції як остаточного правового та морального авторитету. Натомість Велика Британія функціонує з історичною та традиційною урядовою структурою, яка еволюціонувала протягом століть, реагуючи на мінливі політичні та соціальні ландшафти. Ця історична еволюція бачила монарха як першоджерело всієї законодавчої, виконавчої та судової влади в середньовіччі, що згодом у 17 столітті перейшло до встановлення парламентського верховенства над Короною, принципу, закріпленого в Біллі про права 1688 року (Blackburn, 2022: 1). Термін Корона використовувався для опису фізичного об'єкта або як альтернативне посилання на монарха в особистій чи офіційній якості, а в найширшому сенсі він використовувався як синонім уряду або того, що в інших країнах називалося б "державою" (Torrance, 2023: 6). Ніколас Браун-Вілкінсон, королівський радник, навіть описав Корону як "аморфне, абстрактне поняття" і тому "неможливе для визначення", тоді як історик права Ф.В. Мейтленд застерігав від її використання як "зручного прикриття для невігластва", закликаючи до глибшого дослідження того, хто юридично володіє владою (Torrance, 2023: 8; Maitland, 1908: 418). Сер Вільям Вейд, ототожнює Корону просто з «Королем», погляд, який повторив прем'єр-міністр Клемент Еттли, котрий наголошував на особистому зв'язку

через Короля як главу сім'ї Співдружності. Лорд Діплок, розглядає Корону як синонім уряду, що охоплює всіх міністрів та парламентських секретарів, які керують адміністративною роботою, що виконується державними службовцями. Ця інтерпретація знаходить певну статутну підтримку, наприклад, у розділі 8 Акта про пенсії, колоніальна служба 1887 року, який прирівнював такі терміни, як «постійна державна служба держави" та «постійна державна служба його Величності» до постійної державної служби Корони. Ф. В. Мейтленд теж використовував термін корпорація-агрегат для Корони, припускаючи, що вона охоплює уряд Великої Британії та всю політичну спільноту, тоді як інші віддавали перевагу "корпорації-одноосібнику", посаді, що належить одній особі, надаючи узгодженості мережі пов'язаних установ. Канадський академік Філіп Лагасе уточнив, що Корона діє в різних якостях: Корона в Раді - виконавча, Корона в Парламенті - законодавча та Корона в Суді - судова, а також є штучною особою та посадою як корпорація-одноосібник, по суті будучи тим, чим є держава в більшості інших країн. Таємна рада прагматично посилалася на єдину Корону з кількома гаманцями, а Верховний суд Канади говорив про Корону, яка носить багато капелюхів (Torrance, 2023: 8 - 9).

У публічному праві Великої Британії надзвичайно важливо розрізняти Корону як виконавчу владу, що стосується повноважень державних міністрів та колективної структури центрального уряду, та Корону як Монарха, що стосується ролі, функцій та повноважень Монарха як особистості. Корона забезпечує правову основу неписаної конституції, а її юридичні повноваження, що існують з незапам'ятних часів і спільно відомі як королівська прерогатива, санкціонують основні урядові функції, такі як національна оборона, оголошення війни та миру, створення або зміна урядових департаментів та ведення переговорів щодо договорів. Більшість цих прерогативних повноважень здійснюються міністрами або

посадовими особами від імені Монарха, включаючи видачу паспортів, прерогативу помилювання та розгортання збройних сил за кордоном. Однак деякі прерогативні повноваження, що описуються як прямі прерогативи Корони як Монарха, можуть здійснюватися та набувати юридичної сили лише за особистої участі Монарха, часто в церемоніальній формі. До них належать повноваження щодо життєдіяльності Парламенту, такі як скликання та розпуск, а також відкриття та пророгація парламентських сесій, Королівська згода на законодавство, затвердження наказів у Раді, призначення Прем'єр-міністра та нагородження державними почестями та титулами (Blackburn, 2022: 2). Концепція Корони спочатку розвинулася в Англії як відокремлення фізичної корони та власності королівства від особи та особистої власності монарха, концепція, яка поширилася на правові лексикони не лише Сполученого Королівства, але й його залежних територій та заморських територій, а також кількох нині незалежних Королівств Співдружності, оскільки королівство об'єдналося з королівствами Шотландії та Ірландії, безумовно це призвело до появи багатьох окремих Корон, таких як Корони Канади та Австралії, де король Карл III є главою держави, всі вони пов'язані через особисту унію нинішнього монарха. Варто роз'яснити терміни суверен або монарх та Корона вони пов'язані, на перший погляд, але мають окремі значення, Корона охоплює як монарха, так і уряд, наділена Королем, але її функції, як правило, здійснюються міністрами Корони, підзвітними Парламенту Великої Британії або трьом децентралізованим законодавчим органам (Torrance, 2023: 6).

Монарх у конституційній монархії, як у Сполученому Королівстві, переважно виконує представницькі та громадські функції і не здійснює виконавчої чи політичної влади, ця система існує в різних західноєвропейських країнах, таких як Бельгія, Нідерланди та Швеція, а також у Японії та Малайзії (Bulmer, 2017: 3). Британська монархія є однією

з найвідоміших у світі, і її вплив є значним для нації та Співдружності, користуючись дуже прихильним визнанням у всьому світі. Велика Британія є конституційною монархією, що означає, що певні повноваження належать монарху, залишки значно ширших попередніх повноважень, але конституційний аспект накладає обмеження на використання цих повноважень, тим самим узгоджуючи присутність монархії з функціонуючою демократією. Враховуючи неписану конституцію Великої Британії, ці обмеження зазвичай втілюються в конвенціях, які, в свою чергу, залежать від того, чи діють як монархія, так і уряд монарха в їхніх межах (Menon and Hazell, 2023: 9). Історичний розвиток показує, що в середньовіччі монарх був першоджерелом усієї законодавчої, виконавчої та судової влади, але в 17 столітті було встановлено парламентське верховенство, за яким послідувало виникнення кабінетного уряду під керівництвом Прем'єр-міністра, який взяв на себе відповідальність за виконавче керівництво та управління. Сьогодні посади Монарха та Прем'єр-міністра є окремими, причому перший виконує функції церемоніального глави держави, а другий – виконавчого глави уряду. Інститут монархії, та історично королева Єлизавета II особисто, виконує суспільну роль, яка по суті є церемоніальною, забезпечуючи символ для самої британської держави, при цьому правові формальності та церемонії уряду діють від імені Монарха, що ілюструється такими фразами, як Уряд Його Величності та Лояльна опозиція Його Величності, а присяги на вірність приймаються особисто Монарху, а не документальній конституції чи абстрактній державі. Велика Британія вже понад 150 років визнається замаскованою республікою, де Парламент та електорат є суверенними, а Монархія діє як церемоніальна фігура, що сприяє єдності поза партійною політикою та між чотирма націями Великої Британії (Blackburn, 2022: 1; Bagehot, 1867: 193).

Поведінка Корони як Монарха регулюється політичними домовленостями, відомими як конституційні конвенції, які є правилами, принципами та процедурами, що не містяться в офіційному праві, але яких зазвичай дотримуються і які загалом вважаються обов'язковими через традицію, звичай або загальну практику. Едвард Фрімен, оксфордський професор історії вікторіанської епохи, влучно описав це як цілу систему політичної моралі, що існує поряд із писаним правом, утворюючи неписану або конвенційну конституцію. Ці конвенції є життєво важливими для розуміння британської конституції, причому деякі з її найфундаментальніших інститутів, як-от посада Прем'єр-міністра, є творіннями конвенції, а не права. Найфундаментальніша політична конвенція диктує, що Монарх виконує свою роль та функції лише за міністерською порадою, ввічливим терміном для вказівки та інструкції, ця конвенція, разом з іншими, виправдовує та пояснює спадковий принцип успадкування посади Глави держави, оскільки той, хто обіймає престол, не має демократичної основи для здійснення політичної влади чи впливу. Регуляторна структура політичної та конституційної системи також повинна враховувати різноманітні особисті якості осіб, народжених на посаду Монарха (Blackburn, 2022: 2 - 3). Повноваження монарха обмежені конвенцією, і Король здійснює прерогативну владу за порадою або, в деяких випадках, на прохання міністрів, зокрема, при наданні королівської згоди на законопроекти або при пророгації чи розпуску парламенту. Міністри, в свою чергу, зобов'язані не ризикувати компрометацією неупередженості монарха, забезпечуючи, щоб їхні поради не втягували його в політичні суперечки, конвенція, яка сама по собі може слугувати важливим політичним стримуючим фактором. Цей принцип дії за порадою означає, що монарх зазвичай має мало або зовсім не має свободи розсуду при виконанні офіційних обов'язків, але його присутність допомагає легітимізувати урядові акти, додаючи універсальний та традиційний авторитет монарха до часто партійно-демократичного мандату уряду.

Король інформується про справи уряду через щоденні коробки з документами та отримує всі документи Кабінету, протоколи та дипломатичні телеграми, а також проводить щотижневі аудієнції з Прем'єр-міністром, коли засідає Парламент, що дає можливість реалізувати права Бейджгота: бути консультованим, заохочувати та попереджати, хоча офіційні протоколи цих зустрічей не публікуються (Menon and Hazell, 2023: 19, Bulmer, 2017: 5).

Згода монарха юридично потрібна, перш ніж законопроект або наказ у Раді може стати законом, а деякі призначення набувають чинності лише після офіційного затвердження монархом, іноді засвідченого королівським підписом або особистим врученням печаток посади. Певні документи, такі як королівські прокламації про розпуск Парламенту або патентні грамоти про надання перства, вимагають прикладення Великої печатки, що зазвичай робиться лише на підставі ордера за королівським підписом. Поступовий історичний процес демократизації призвів до виникнення конвенцій, згідно з якими монарх не здійснює таку владу самотійно, а дотримується порад уряду, процес, керований судами, які визначали необхідність ролі Парламенту у зміні закону. Останній випадок відмови монарха надати Королівську згоду стався у 1708 році, коли королева Анна не дала згоди на законопроект про шотландську міліцію. Відтоді зміцнилася конвенція про те, що згода короля на парламентське законодавство є формальною, що робить монарха несуттєвою частиною законодавчого процесу в цьому відношенні. Акт про Королівську згоду за дорученням 1541 року дозволив призначати Уповноважених для надання згоди, повноваження, яке тепер закріплене в Акті про Королівську згоду 1967 року. У п'єсі Король Карл III вигаданий сценарій зображує Карла, який відмовляє у згоді на законодавство, ухвалене парламентом, що призводить до конституційної кризи, ілюструючи потенційну, хоча й вкрай неконвенційну, владу, якою він номінально все ще володіє (Ginsburg, Rodriguez, Weingast: 1).

Монарх втілює та представляє легітимну конституційну владу держави, виконуючи церемоніальні та офіційні функції, де наголошується на ідентичності та авторитеті держави, а не чинного уряду. Наприклад, монарх зазвичай акредитує та приймає послів, відкриває сесії парламенту та призначає прем'єр-міністра. Державне відкриття Парламенту передбачає виголошення Королем промови, написаної урядом, в якій викладається його законодавча програма на наступну сесію; це відбувається в Палаті лордів, оскільки традиційно, після невдалої спроби Карла I заарештувати п'ятьох депутатів у 1642 році, монарх не входить до Палати громад. Монарх й офіційно призначає певних високопосадовців та промульговує закони. Ці церемоніальні ролі є центральними для функції монарха як глави держави (Menon and Hazell, 2023: 19). Розділення посад глави уряду та глави держави допомагає підтримувати символічне розділення (Bulmer, 2017: 5). Збереження британською монархією монарха як Глави держави сприяє символічному розділенню влад, що зберігає стабільність через рівновагу між матеріальною фактичною та юридичною владою з одного боку, та символічною або духовною владою з іншого. Монарх функціонує як юридичний суверен з остаточною юридичною владою затверджувати законодавство через Королівську згоду. Це символічне розділення влади між фактичною та юридичною владою, та духовною владою, є однією з нормативно бажаних функцій, що забезпечуються спадковим главою держави (Garner, 2023: 4 – 6).

Успадкування Корони є спадковим, але підлягає особливим обмеженням з боку Парламенту. Право на Корону Сполученого Королівства передається по прямій лінії нащадкам правлячого монарха, без дискримінації між чоловічими та жіночими спадкоємцями після Акта про успадкування Корони 2013 року, який змінив чоловічо-пріоритетну прімогенітуру на абсолютну прімогенітуру для тих, хто перебуває в лінії успадкування, народжених після 28 жовтня 2011 року. Монарх повинен

бути в спілкуванні з Церквою Англії, оголосити себе протестантом, присягнути підтримувати встановлені церкви Англії та Шотландії та скласти Коронаційну присягу. Білль про права 1688 року виключав будь-яку особу, яка сповідує папістську релігію або одружена з папістом, від успадкування Корони, положення, змінене Актом 2013 року, який скасував дискваліфікацію за одруження з католиком, але зберіг вимогу до монарха бути в спілкуванні з Церквою Англії (Torrance, 2023: 10, 11, 14; Menon and Hazell, 2023: 10). Акт про престолонаслідування 1700 року додатково забезпечив протестантське успадкування, передавши його принцесі Софії, курфюрстині Ганноверській, та її протестантським спадкоємцям, і вимагав, щоб той, хто володіє Корonoю, приєднувався до спілкування з Церквою Англії, як встановлено законом. Акти про унію 1706-07 років об'єднали королівства та парламенти Шотландії та Англії в Велику Британію, підтвердивши положення Акта про престолонаслідування щодо успадкування та вимагаючи від монарха при вступі на престол присягнути та підписатися підтримувати та зберігати врегулювання істинної протестантської релігії та Церкви Шотландії. Вступ на престол відбувається якомога швидше після смерті попереднього суверена, Радою з питань вступу на престол у Сент-Джеймському палаці, яка офіційно оголошує смерть та проголошує успадкування нового монарха. Акт про коронаційну присягу 1688 року встановив єдину присягу для майбутніх монархів, зобов'язуючи їх правити відповідно до закону, узгодженого в парламенті, та чітко підтримувати встановлену Церкву Англії. Сама коронація є надзвичайно символічною подією, що відбувається у Вестмінстерському абатстві, покликаною передати зв'язок між державою та церквою та підзвітність монарха вищій силі, Велика Британія зараз є єдиною європейською монархією, яка зберігає коронацію. Під час церемонії монарх складає присягу, його помазують, благословляють та освячують Архієпископ Кентерберійський, і він отримує регалії, включаючи Корону Святого Едуарда, скіпетри та державу (Menon and Hazell, 2023: 11-13).

Монарх є Верховним Правителем Церкви Англії, встановленої церкви з особливою роллю в державі. Цей титул було встановлено під час Реформації за правління короля Генріха VIII (Blackburn, 2022: 4; Act of Supremacy 1534). Роль монарха в релігійних справах є церемоніальною, без будь-якої політичної чи адміністративної роботи в управлінні Церквою Англії; вищі церковні посадовці формально призначаються Монархом за порадою Прем'єр-міністра, який покладається на поради Комітету з призначень Корони (Blackburn, 2022: 4). Церковні закони вимагають парламентського схвалення та автоматичної Згоди Монарха. Офіційний титул Короля включає Захисник Віри, і Король Карл III висловив бажання, щоб цей титул мав більш інклюзивне значення, підтвердивши свій обов'язок захищати різноманітність релігії у Великій Британії на прийомі для релігійних лідерів незабаром після свого вступу на престол. І це при тому, що всі європейські конституційні монархії еволюціонували, щоб узгодити монархію з багатоконфесійними суспільствами, але й донині зв'язок між монархом та Церквою Англії залишається унікальним, як це демонструється на коронації (Menon and Hazell, 2023: 4; Cranmer in Menon and Hazell, 2023: 55-58). Монарх обіймає символічну посаду Головнокомандувача Збройних Сил, причому верховне командування належить Короні за загальним правом та статутом. Присяги на вірність складаються Монарху, який обіймає почесні військові посади. Монарх не виконує жодної ролі в керівництві та управлінні збройними силами; урядова політика, включаючи збройні конфлікти, є відповідальністю Міністра оборони. Військова роль монарха полягає у відвідуванні церемоній, як щорічний парад Trooping the Colour, який формально святкує день народження Монарха, але по суті є святкуванням роботи збройних сил (Blackburn, 2022: 4-5).

Британський Монарх є Монархом та Главою держави в чотирнадцяти інших країнах, відомих як Королівства Співдружності, спадщина

Британської імперії. У цих країнах Монарх Великої Британії призначає Генерал-губернатора за порадою уряду цієї країни для виконання ролі Глави держави. Король також є Главою Співдружності, добровільного об'єднання 56 незалежних держав, майже всі колишні колонії та домініони. Цей титул було створено в 1949 році для короля Георга VI і він не є *ex officio* як Британський Монарх, а у 2018 році було домовлено, що принц Чарльз успадкує титул Глави Співдружності від королеви Єлизавети (Blackburn, 2022: 3 - 4).

Королівська родина виконує численні офіційні обов'язки. У 2019-20 роках вони здійснили близько 3200 офіційних заходів, кількість яких зменшилася до 2300 у 2021-22 роках, частково через Covid (Menon and Hazell, 2023: 16). Монарха підтримують "працюючі члени королівської родини", які виконують офіційні заходи. Наразі в Придворному циркулярі зареєстровано 11 працюючих членів королівської родини, семеро на повний робочий день і четверо на неповний, багато з яких похилого віку. Кажуть, що король Карл бажає меншої, оптимізованої монархії, що може статися природним чином через віковий профіль нинішніх працюючих членів королівської родини. Менша королівська команда означатиме меншу видимість, потенційно суперечачи максимі покійної королеви, що бути побаченим означає бути повіреним" а також вплине на здатність обслуговувати решту 14 королівств, як у минулому. Сучасні члени Королівської родини також виступають патронами багатьох благодійних організацій та створюють власні фонди для просування справ, якими вони цікавляться (Menon and Hazell, 2023: 4; Golek, 2023: 12; Prochaska in Menon and Hazell, 2023: 16, 59-62).

Фінансування монархії еволюціонувало. Акт про Суверенний грант 2011 року докорінно змінив механізми фінансування, замінивши Цивільний лист, що залежав від правління, грантом, що отримується з відсотка прибутків від Маєтку Корони, спочатку 15%, а з 2017-18 років збільшеного

до 25% для фінансування реконструкції Букінгемського палацу. Суверенний грант на 2022-23 роки становив 86,3 мільйона фунтів стерлінгів, покриваючи витрати на центральний персонал, поточні витрати королівського двору, утримання Королівських палаців в Англії та поїздки для виконання королівських обов'язків. Король також отримує прибуток від Герцогства Ланкастерського, це близько 20 мільйонів фунтів стерлінгів на рік, для Приватного гаманця, тоді як дохід від Герцогства Корнуольського це близько 20 мільйонів фунтів стерлінгів на рік, перейшов до принца Вільяма після вступу Карла на престол. Суверен юридично не зобов'язаний сплачувати податок на прибуток, податок на приріст капіталу або податок на спадщину, але з 1993 року Королева добровільно сплачувала податок на прибуток та податок на приріст капіталу, практику, яку продовжують король Карл та принц Вільям щодо своїх доходів від Герцогств, які не використовуються на офіційні витрати. Меморандум про взаєморозуміння з Казначейством 2013 року звільняє від податку на спадщину подарунки або заповіти від одного суверена до іншого, а також активи, що належали Королеві як суверену, щоб забезпечити монархії достатні приватні ресурси для виконання її традиційної ролі та фінансової незалежності. Суперечливе фінансування королівської родини через Суверенний грант та інші засоби залишається предметом дослідження (Menon and Hazell, 2023: 17-18).

Відносини монархії зі ЗМІ та громадською думкою є складними. Поширення новинних видань та соціальних мереж ускладнило для Віндзорів проектування образу бездоганної моральності та легкої привабливості, а такі події, як скандал із прослуховуванням телефонів та критика з боку Гаррі та Меган, висвітлили інтенсивний тиск з боку ЗМІ. Катастрофічне інтерв'ю принца Ендрю BBC та його подальше вигнання з громадських обов'язків продемонстрували вразливість до громадського осуду. Однак королівська родина також ефективно використовувала ЗМІ, наприклад, заспокійливі звернення Королеви під час пандемії COVID-19 та

використання молодшими членами королівської родини, такими як Вільям та Кейт, соціальних мереж для культивування доступного образу. Громадська думка залишається в цілому прихильною до монархії, причому смерть Єлизавети II та вступ на престол Карла III мало вплинули на настрої, при цьому підтримка значно сильніша серед старших вікових груп, ніж серед молодих британців, що є потенційним приводом для занепокоєння щодо майбутнього монархії. Спадковий принцип погано узгоджується з сучасними демократичними ідеалами рівності та меритократії, і хоча громадська думка значною мірою підтримує монархію, її легітимність зрештою залежить від тривалої суспільної згоди на успадковані привілеї (Lee, No Date: 4; Brazier, 2013: 364-367).

Конституційна монархія розглядається деякими теоретиками як інструмент зниження ставок, який може допомогти підтримати конституційну демократію шляхом інтеграції політичної системи та забезпечення страхування від криз. Конституційний монарх, з церемоніальною роллю глави держави, може забезпечити спадкоємність та стабільність, запропонувати об'єднуючого позапартійного представника держави та посилити демократичну легітимність іншими джерелами влади, включаючи традиційну, а іноді й релігійну владу. За певних обставин збереження або відновлення спадкової монархії може заспокоїти ключові еліти та заручитися їхньою підтримкою для демократичного переходу. Однак спадкове успадкування є недемократичним способом обрання лідерів, і дехто стверджує, що навіть безвладний конституційний монарх представляє недемократичні цінності, монархія може бути скомпрометована зв'язком із колишнім недемократичним режимом або бути фігурою, що роз'єднує. Питання про те, чи повинна Велика Британія перейти до республіканської системи з обраним президентом, є предметом постійних дебатів, причому аргументи на користь республіканізму часто зосереджуються на відсутності у монархії демократичної легітимності

через її необраний, спадковий характер та труднощі усунення монарха. Незважаючи на переконливі аргументи на користь республіки, монархія залишається глибоко вплетеною в конституційну тканину нації, представляючи складний вузол традицій, церемоній та національної ідентичності, який нелегко замінити, і її скасування вимагатиме величезного зсуву в суспільній та політичній волі, що видається малоймовірним у найближчій перспективі. Монарх також виконує функцію "мовчазної підзвітності" через регулярні приватні зустрічі з Прем'єр-міністром, специфічний ефект символічного розділення влад, який може бути оновлений з переходом від королеви Єлизавети II до короля Карла III. Монарх, будучи символічним охоронцем конституції, пасивно сприяє її захисту та стабільності, незалежно від будь-яких юридичних повноважень у кризових ситуаціях, розбавляючи концентрацію як фактичної, так і юридичної влади та того, хто вважається носієм духовної чи символічної влади (Garner, 2023: 5 - 6).

Тому, до розділу 1 можна зробити наступний висновок, що інститут британської монархії упродовж двадцятого століття зазнав глибокої трансформації, що докорінно змінила його сутність і місце в політичній системі Сполученого Королівства, поступово перетворивши його з носія значної, хоча й дедалі обмежуваної, виконавчої влади на інституцію, функції якої нині визначаються переважно як символічні та церемоніальні, але водночас зберігають вагоме конституційне й національне значення. Ця еволюція відбувалася не одномоментно, а як поступовий процес, зумовлений низкою ключових історичних подій і законодавчих актів, які змінювали співвідношення між монархом, парламентом і урядом, закладаючи підвалини сучасної конституційної монархії: починаючи з Великої хартії вольностей 1215 року, що вперше встановила підзвітність монарха закону, через Англійську громадянську війну XVII століття, яка завершилася стратою Карла I та підкреслила важливість конституційних

обмежень, і до Славної революції 1688 року та Білля про права 1689 року, який закріпив верховенство парламенту й заборонив довільну королівську владу, відбувалося поступове звуження прямого політичного впливу корони. На відміну від революційних потрясінь, що спіткали континентальні монархії, британський шлях до конституційного правління характеризувався поступовими реформами й компромісами, що дозволило зберегти інституційну стабільність і водночас інтегрувати демократичні принципи.

Сучасний конституційно-правовий статус монарха та концепція «Корони» є багатограними й не завжди чітко визначеними, що зумовлено неписаним характером британської конституції, яка складається з законодавчих актів, судових прецедентів і конвенцій. «Корона» уособлює постійну державу, згадується у назвах державних установ, а монарх як її персоніфікація зображується на валюті та марках, символізуючи неперервність державного існування. Водночас важливо розрізняти Корону як виконавчу владу, що стосується повноважень міністрів і урядових структур, і Корону як Монарха, що відображає особисту роль суверена. Юридичні повноваження Корони, відомі як королівська прерогатива, походять із середньовіччя, проте більшість із них нині здійснюються міністрами від імені монарха, хоча деякі, як-от розпуск парламенту, скликання нового парламенту, надання королівської санкції на законопроекти, формально виконуються монархом, але за конвенцією – виключно за порадою міністрів. Ця політична конвенція, що монарх діє лише за міністерською порадою, виправдовує спадковий принцип престолонаслідування, оскільки особа на троні не має власного демократичного мандату на здійснення політичної влади. Межі участі монарха у внутрішній і зовнішній політиці чітко окреслені неписаними правилами та конституційними звичаями, які вимагають суворого політичного нейтралітету й уникнення будь-яких дій, що могли б бути

розцінені як втручання в партійну політику або створення суперечливих прецедентів. Формула Волтера Беджета про право монарха «бути консультованим, заохочувати та попереджати» визначає основні канали його неформального впливу, який реалізується переважно під час регулярних аудієнцій із прем'єр-міністром і через ознайомлення з урядовими документами. Навіть промови монарха, включно з Королівською промовою на відкритті сесії парламенту, пишуться або перевіряються урядом, що додатково підкреслює символічний, а не виконавчий характер його ролі у формуванні державної політики. Законодавчо роль монархії також регулюється, як це видно на прикладі Акту про суверенний грант 2011 року, що змінив фінансування монархії, та Акту про престолонаслідування 2013 року, який запровадив гендерну нейтральність у лінії спадкування та скасував заборону на шлюб із католиком для претендентів на трон, хоча вимога до самого монарха бути в спілкуванні з Церквою Англії збереглася.

Зменшення прямого політичного впливу монархії супроводжувалося зростанням її символічного значення як уособлення національної ідентичності, єдності та спадкоємності. Зміна назви династії на Віндзор у 1917 році королем Георгом V під час Першої світової війни для послаблення асоціацій із Німеччиною, а також його зусилля з модернізації образу монархії, наближення до народу через відвідування фабрик і використання радіо, сприяли збереженню її популярності в той час, коли багато європейських монархій припинили існування. Протягом XX століття монархія дедалі більше асоціювалася не стільки з аристократичною елітою, скільки з ширшими верствами населення, демонструючи демократичний зв'язок із суспільством. Королева Єлизавета II уособлювала традиції, наступність і стабільність, адаптуючи інститут до вимог сучасності, включаючи взаємодію зі ЗМІ та зміну суспільних норм, що дозволило монархії залишатися стійким британським символом. Церемоніальні

функції, такі як участь у заходах на День пам'яті, Trooping the Colour, державне відкриття парламенту, різдвяні звернення та спеціальні звернення у кризові часи, як-от під час пандемії Covid-19, посилюють цю символічну роль, надаючи монарху можливість виступати голосом нації та демонструвати підтримку суспільству.

Монарх також є Верховним Правителем Церкви Англії, що є встановленою церквою, хоча ця роль є переважно церемоніальною, без прямого втручання в управління церквою, а вищі церковні призначення формально здійснюються монархом за порадою прем'єр-міністра. Коронаційна присяга зобов'язує монарха підтримувати встановлені церкви Англії та Шотландії, а сама церемонія коронації, унікальна для європейських монархій, підкреслює зв'язок між державою та церквою. У сфері оборони монарх є символічним Головнокомандувачем Збройних Сил, а військовослужбовці присягають йому на вірність, проте фактичне керівництво армією та ухвалення рішень щодо її застосування належать уряду. У міжнародному вимірі британський монарх є главою держави не лише у Сполученому Королівстві, а й у чотирнадцяти інших Королівствах Співдружності, а також є Главою Співдружності – добровільного об'єднання 56 держав, що є спадщиною Британської імперії та підкреслює унікальну міжнародну роль інституту. Фінансування монархії через Суверенний грант, що отримується з прибутків Маєтку Корони, та доходи від герцогств Ланкастерського і Корнуольського, а також добровільна сплата монархом податків, є аспектами, що перебувають під суспільною увагою та є предметом обговорення щодо вартості й доцільності інституту. Попри загальну підтримку монархії, особливо серед старших поколінь, спадковий принцип її існування викликає дискусії в контексті сучасних ідеалів рівності та меритократії, що ставить питання про її довгострокову легітимність, яка зрештою залежить від тривалої суспільної згоди. Водночас здатність монархії забезпечувати відчуття спадкоємності,

стабільності, виступати об'єднуючим позапартійним представником держави та посилювати демократичну легітимність через традиційну владу, розглядається як важливий чинник її збереження.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ ВПЛИВ МОНАРХІЇ НА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ В УМОВАХ КРИЗ ХХ СТОЛІТТЯ

2.1. Роль британської монархії у період воєнних, економічних та соціальних криз (Друга світова війна, економічна криза 1970-х, “британська зима”)

Протягом періодів, позначених глибокими випробуваннями, що включали як масштабні воєнні конфлікти, так і виснажливі економічні та соціальні кризи, інститут британської монархії, незважаючи на суттєве обмеження його безпосередньої політичної влади в рамках конституційного устрою, незмінно демонстрував здатність виконувати функції, що значно перевершували суто церемоніальні. Монархія перетворювалася на своєрідний стабілізаційний якір та джерело національної єдності, що було особливо відчутно в моменти, коли інші державні інститути переживали кризу легітимності або ефективності. Зокрема, під час Другої світової війни король Георг VI, який, за класичною формулою, царював, але не правив, і чия роль дійсно здебільшого полягала у виконанні представницьких функцій, своїми діями та самою своєю присутністю уособлював для британського народу символ непохитності перед обличчям безпрецедентної зовнішньої загрози. Важливим фактором, що сприяв збереженню авторитету та інституційної цілісності монархії, стало те, що Сполучене Королівство, на відміну від багатьох інших європейських країн, уникло прямої окупації іноземними військами, що дозволило національним інститутам, включно з королівською владою, функціонувати безперервно як символ національного опору та незламності духу. Промовистим прикладом залученості монарха до ключових політичних процесів того часу, навіть за відсутності прямого управлінського впливу, є його ентузіастична зустріч із Невіллом Чемберленом після повернення останнього з Мюнхена, що демонструвало підтримку королем політики уряду напередодні неминучого глобального конфлікту (Rakowski 2020: 252 - 253).

Конституційні монархії, до яких належить і британська, являють собою складне переплетіння традиційних форм правління та сучасних демократичних практик, і ця їхня амбівалентна природа набуває особливої ваги в періоди суспільних потрясінь. Багатовікова традиція монархії забезпечує нації відчуття історичної спадкоємності та безперервності, що може мати значний заспокійливий ефект в умовах турбулентності та невизначеності. У такому контексті фігура монарха зазвичай сприймається як символ національної єдності, здатний певною мірою нівелювати внутрішні розбіжності та конфлікти. Ця функція була особливо актуальною для Великої Британії у 1970-ті роки – десятиліття, що увійшло в історію як темні віки, найпохмуріший період з часів Другої світової війни. Цей період був позначений масовими страйками профспілок, що паралізували економіку, гострою фінансовою кризою, яка змусила уряд звернутися за допомогою до Міжнародного валютного фонду, та ескалацією насильства з боку ірландських республіканських угруповань, на тлі чого інфляція досягла загрозливих масштабів, наблизившись у серпні 1975 року до позначки 26.9%. Саме британська монархія, як інститут, підтримує зусилля, спрямовані на формування та збереження "британської традиції", і теоретично має потенціал для стримування деструктивних сепаратистських рухів, що набувало додаткової значущості в умовах, коли проблема відносного економічного занепаду країни стала нав'язливою ідеєю та центральним питанням політичного порядку денного. Загалом, монархії, як форма правління, можуть сприяти захисту прав власності та підвищенню рівня життя завдяки зменшенню негативних наслідків внутрішніх конфліктів, стабілізації виконавчої влади через династичну спадкоємність та обмеженню дискреційних повноважень виконавчої гілки влади шляхом створення додаткової точки вето (Guillén 2018: 607 612).

Здатність монархії виступати як об'єднуючий символ нації яскраво проявилася під час святкування Срібного ювілею королеви Єлизавети II у 1977 році. У своїй промові королева наголосила на перевагах союзу для всіх народів, що населяють Сполучене Королівство, і це звернення прозвучало в момент, коли країна потерпала від серйозних економічних труднощів та глибоких суспільних розколів. Сам факт існування монарха, фігури, що за визначенням перебуває поза щоденною партійною боротьбою, міг забезпечувати суспільству певне відчуття стабільності та опори, особливо в періоди, коли уряд сприймався як такий, що нездатен ефективно реагувати на кризові явища. Відповідно до класичного визначення Волтера Бейджгота, монарх у британській системі має право бути консультованим, заохочувати та попереджати. Це положення передбачає можливість певного неформального впливу на державні справи, що відбувається за лаштунками офіційної політики, навіть якщо основна роль монарха залишається переважно церемоніальною. Представляючи образ та втілюючи цінності Сполученого Королівства, а також виконуючи ритуальні обов'язки глави держави, монарх стає живим символом та уособленням країни (Wang Chutong 2021: 22 - 23). Ця символічна присутність, своєю чергою, може забезпечити відчуття безперервності та спадкоємності під час глибоких економічних потрясінь, подібних до тих, що спіткали Британію у 1970-х роках, коли збіг довгострокових тенденцій занепаду з такими гострими проблемами, як нафтова криза, спровокована ОПЕК, падіння уряду консерваторів на чолі з Едвардом Хітом та значні труднощі наступних адміністрацій Гарольда Вільсона та Джеймса Каллагана у підтримці кейнсіанської моделі соціал-демократії, породили в суспільстві та серед політичної еліти атмосферу, яку один із сучасників влучно охарактеризував, цитата : «як оргію песимізму та сумнівів у власних силах». Постійне існування традиційних моделей державної організації, таких як монархія, та їхній вплив на економіку, зокрема через захист прав власності, є важливим аспектом, оскільки монархії, порівняно з республіками, можуть

ефективніше зменшувати негативні наслідки внутрішніх конфліктів, терміну перебування на посаді виконавчої влади та її дискреційних повноважень (Guillén 2018: 607).

Кульмінацією промислових конфліктів 1970-х років став період, що отримав назву Зима невдоволення тривала з 1978 по 1979 рр, який серйозно вдарив по уряду Джеймса Каллагана і, як багато хто вважає, став одним із ключових факторів поразки Лейбористської партії на загальних виборах 1979 року. Цей період увійшов в історію завдяки безпрецедентним за масштабами страйкам, як офіційним, так і несанкціонованим, що створювало у суспільстві враження, ніби країна стала практично некерованою, «такою ж керованою, як Чилі», за висловом одного американського політика того часу. Сам прем'єр-міністр Джеймс Каллаган, як відомо, переживав ці події дуже болісно і відчував, що підвів країну. За своїми масштабами це було найбільше припинення роботи в країні з часів Генерального страйку 1926 року, безпосередньо спровоковане спробою лейбористського уряду запровадити жорсткі обмеження на підвищення заробітної плати з метою приборкання галопуючої інфляції. Особливо пам'ятним днем стало 22 січня 1979 року, коли відбулася найбільша одноденна страйкова акція з 1926 року – того дня близько 1,5 мільйона працівників державного сектору залишили свої робочі місця. До страйків долучилися представники найрізноманітніших професій: сміттярі, шкільні доглядачі, працівники лікарень, що, за деякими думками, призводило до смерті пацієнтів, і навіть ліверпульські гробокопачі (Morgan 2017: 4-5). Уряд здавався абсолютно паралізованим перед лицем цієї хвилі протестів, а економіка країни зазнала колосальних збитків – лише за січень-лютий 1979 року було втрачено майже 30 мільйонів робочих днів (Morgan 2017: 1 - 5). В таких екстремальних умовах, коли, за словами Маргарет Тетчер, тодішнього лідера опозиції, уряд фактично відмовився від своєї влади на користь страйкових комітетів (Henick 2018: 4 – 5), символічна єдність, яку

уособлювала монархія, потенційно могла слугувати важливим не політичним центром стабільності та згуртованості на тлі всеохоплюючого політичного та промислового хаосу. Саме в такі моменти кризи урядової влади могли бути задіяні конституційні права монарха бути консультованим, заохочувати та попереджати (Wang Chutong 2021: 22) під час його спілкування з прем'єр-міністром, що надавало б монархії роль своєрідного невидимого стабілізатора та морального авторитета.

Поширені в 1970-х роках у суспільстві пояснення причин економічних проблем Великої Британії часто зводилися до досить спрощених, монокаузальних чинників, таких як надмірний тягар держави загального добробуту, занепад підприємницького духу серед населення або ж надмірна непоступливість та войовничість профспілок. Примітно, що досить часто сам уряд та його політика визначалися як центральний елемент так званої британської хвороби (Middleton 1997/2005: 2). У такій атмосфері суспільного розчарування та кризи довіри до традиційних політичних інститутів, існування монархії, яка за самою своєю природою позиціонується як інститут, що стоїть над щоденною партійною боротьбою та швидкоплинними політичними баталіями, могло б забезпечувати для нації певний рівень відчуття національної ідентичності, стабільності та історичної спадкоємності. Існують теоретичні обґрунтування того, що монархії як форма правління можуть сприяти подоланню серйозних кризових явищ, наголошуючи на ідеї національної єдності. І формально Велика Британія в той період не переживала зміни політичного режиму, проте глибини економічної кризи була достатньою, щоб поставити під серйозне випробування саму міцність соціальної тканини та суспільної злагоди. Крім того, в країнах із сучасною монархічною формою правління громадяни, як правило, виявляють вищий рівень довіри одне до одного, що свідчить про наявність більш розвиненого соціального капіталу. Цей фактор, своєю чергою, може відігравати важливу роль у забезпеченні

соціальної стійкості та здатності суспільства долати тривалі періоди економічних негараздів та соціальної напруженості. А, отже, стає очевидним, що роль британської монархії в кризові періоди не обмежувалася лише виконанням формальних протокольних обов'язків, а поширювалася на значно ширшу сферу національної психології, підтримки соціальної згуртованості та забезпечення символу незмінності й єднання в часи, коли інші державні інститути демонстрували свою нездатність ефективно відповідати на складні виклики сучасності. У періоди, коли країна стикалася зі страйками та промисловими конфліктами, що підривали основи економічного життя, як це було під час Зими невдоволення, фігура монарха могла слугувати нагадуванням про спільні національні інтереси, що стоять вище за групові чи класові (Guillén 2018: 613 - 614)

2.2. Монархія як елемент зовнішньополітичного іміджу: участь у дипломатичних процесах, Співдружність націй і «м'яка сила» корони

Зовнішньополітичний імідж держави складається з численних компонентів, серед яких інститути, що мають глибоке історичне коріння та символічне навантаження, посідають особливе місце, і в цьому контексті британська монархія є показовим прикладом такого елемента, що впливає на міжнародне сприйняття Сполученого Королівства. Сама фігура монарха, як продемонстрував король Карл під час свого першого державного візиту, приймаючи президента Південної Африки Сіріла Рамафосу, може виконувати значущі дипломатичні функції, використовуючи мовні жести для створення приязної атмосфери, умовно, навіть, просто привітавши гостя шістьма різними мовами, поширеними в його країні, включно з рідною мовою президента – венда. Такі державні візити, попри їхню формальну природу та знайомі атрибути, одним із них є участь значної кількості військовослужбовців та коней, що спостерігалось і під час державних похоронів Єлизавети II, яка за час свого правління прийняла 112 державних візитів, можуть набувати менш формального, більш колективного характеру, що відображає прагнення монархії поєднувати егалітаризм із спадковістю для забезпечення майбутнього інституції (Farr 2023: 1). Але участь монархії в дипломатичних процесах не обмежується лише церемоніальними аспектами, оскільки вона може слугувати платформою для обговорення складних історичних питань та сучасних викликів, як це було під час згаданого візиту, коли король Карл, представляючи спільну історію Британії та Південної Африки через експонати Королівської колекції, акцентував увагу на постаті Нельсона Мандели та його тріумфальному державному візиті 1996 року, що став однією з визначних подій правління Єлизавети II. При цьому монарх, виступаючи як конституційний глава держави, озвучує позицію, узгоджену з урядом, що підкреслює його роль як інструмента державної політики,

навіть коли йдеться про визнання помилок минулого задля розблокування потенціалу спільного майбутнього, як зазначив король: «ми повинні визнати кривди, які сформували наше минуле, якщо ми хочемо розкрити силу нашого спільного майбутнього». Це делікатне балансування є особливо важливим для колишньої колоніальної держави, яка прагне впливати на країни, що мають складні історичні зв'язки з нею, наприклад, коли уряд Південної Африки демонстрував неоднозначну позицію щодо російського вторгнення в Україну, на тлі того, що Африканський національний конгрес свого часу отримував підтримку від Москви, тоді як британський уряд Маргарет Тетчер виявляв неоднозначність щодо апартеїду. Королівська дипломатія, і цьому сенсі, може бути спрямована на пом'якшення історичних суперечностей та розбудову конструктивних відносин, хоча її ефективність може обмежуватися урядовими рішеннями, як це сталося, коли короля Карла позбавили можливості відвідати COP27 в Каїрі, що свідчить про певне обмеження королівської дипломатії з боку уряду (Farr 2023: 1 - 3).

Співдружність націй є ще одним важливим напрямком зовнішньополітичної активності, де монархія відіграє унікальну роль, виступаючи символом єдності та історичної спадкоємності для держав-членів. Королева Єлизавета II розглядалася як об'єднуюча сила в Сполученому Королівстві та Співдружності, а її м'яка сила була ефективним інструментом для британської держави при веденні міжнародної дипломатії. Початок правління короля Карла також ознаменувався зустрічами з главами урядів п'яти країн Співдружності, які прибули до Великої Британії на державні похорони, серед яких були представники Багамських островів, Ямайки, Антигуа і Барбуди, Канади, Австралії та Нової Зеландії. Показово, що серед цих лідерів лише прем'єр-міністр Канади Джастін Трюдо публічно не висловлював думок про можливе перетворення його країни на республіку, що вказує на складні та

еволюціонуючі відносини всередині Співдружності та роль монархії в них. Навіть візит президента Південної Африки став конституційно можливим лише після того, як країна стала республікою в 1961 році, а прапор Союзу зник з прапора Південної Африки в 1994 році, а з канадського – в 1965 році (Farr 2023: 2). Спортивні заходи, такі як Ігри Співдружності, також розглядаються як важливий внесок у підтримання зв'язків між державами колишньої Британської імперії, виступаючи формою позитивної спортивної дипломатії, спрямованої на зближення країн та поглиблення співпраці між ними. Ці ігри, що проводяться раз на чотири роки, збирають країни та території, які раніше належали до колишньої Британської імперії, і є другим за величиною мультиспортивним заходом у світі, що ставить питання про їхнє політичне та дипломатичне значення, а також про те, чи слід їх розглядати як спробу Великої Британії зберегти вплив у своїх колишніх колоніях (Kobierecki 2017: 37).

Концепція м'якої сили є центральною для розуміння сучасного впливу британської корони на міжнародній арені. Королева Єлизавета II, не маючи формальних повноважень поза церемоніальними, по суті, покладалася виключно на м'яку силу і використовувала її з великим ефектом. Сама по собі м'яка сила є здатністю впливати на поведінку інших та отримувати бажані результати через привабливість та кооптацію, а не через примус військовими чи економічними засобами. Джозеф Най, який запровадив цей термін, зазначав, що «м'яка сила» виникає з привабливості культури країни, її політичних ідеалів та політики (Phillips 2024: 231). Королівська родина та королева для багатьох поставали як публічні дипломати Сполученого Королівства та знахідка для зв'язків з громадськістю як британські культурні ікони, створюючи враження містичного повернення до часів королів та королев; вони також забезпечили платформу для «мильної опери життя королівської родини», що породило «ненаситний апетит іноземної публіки». Ця привабливість

підтверджувалася опитуваннями громадської думки та популярністю таких продуктів, як серіал Корона від Netflix, а також тим, що багато найвідоміших туристичних пам'яток та продуктів Великої Британії зберігали свою привабливість завдяки зв'язкам з монархією та самою королевою. Візити членів королівської родини за кордон розглядаються як інструмент розширення впливу Великої Британії (House of Lords 2013: 4). Однак, використання м'якої сили монархії не є простим процесом і стикається з певними викликами та дилемами. Існує думка, що хоча Сполучене Королівство має у своєму розпорядженні значний набір матеріальних та нематеріальних активів «м'якої сили», включаючи багату культурну та природну спадщину, найдовшу історію парламентської демократії та провідних мислителів, вчених та літературних гігантів, здатність уряду мобілізувати ці ресурси на щоденній основі обмежена, і існують серйозні питання щодо того, наскільки він повинен це робити. М'яку силу нелегко трансформувати в політику, і спроби її експлуатації можуть призвести до непередбачуваних наслідків. Вона не є такою ж доступною, як збройні сили, і не такою відчутною, як право вето Британії в Раді Безпеки ООН. Існує ризик, що надто відверте просування або маніпулювання м'якою силою може швидко викликати скептицизм як всередині країни, так і за кордоном. Дії британського уряду розглядаються як відображення цінностей, яких дотримується Велика Британія, і тому впливають на думки за кордоном, що робить розуміння цього виміру все більш нагальним, особливо в контексті змін зовнішньополітичного курсу, як Brexit (Hill and Beadle 2014: 6 - 7).

Втрата королеви Єлизавети II розглядається як втрата найбільшого активу м'якої сили Сполученого Королівства, а її похорон, ймовірно, буде розглядатися як значущий момент в історії місця Британії у світі. Це може спричинити певний період самоаналізу для британців, оскільки питання щодо продовження монархії, статусу Співдружності та самого існування

Сполученого Королівства як унітарної держави стають все більш актуальними. Ефективність м'якої сили монархії залежить й від сприйняття її легітимності та відсутності прямого втручання уряду, наприклад, Британська Рада та Всесвітня служба Бі-Бі-Сі, які є важливими інструментами британської публічної та культурної дипломатії, розглядаються як такі, що сприяють м'якій силі саме завдяки своїй відносній незалежності. Незважаючи на символічну роль, дії та заяви членів королівської родини можуть мати значний суспільний резонанс, іноді навіть більший, ніж офіційні державні заходи. Наприклад, інцидент за участю леді Сьюзан Хассі та Нгозі Фулані на прийомі в Букінгемському палаці, що стосувався расової чутливості, привернув значно більше уваги громадськості та ЗМІ, ніж державний візит президента Південної Африки, що відбувся незадовго до цього. Це підкреслює, що поведінка окремих осіб, пов'язаних з монархією, може мати значні наслідки для її іміджу, особливо в контексті спадкової інституції, що охоплює п'ятнадцять королівств. Такі інциденти можуть викликати як вирази здивування, так і протилежну реакцію з боку консервативних коментаторів та політиків, які розглядають подібні ситуації в контексті ширших культурних протистоянь (Farr 2023: 2)

Участь королівської родини у просуванні британських інтересів також поширюється на підтримку комерційних, економічних, культурних та освітніх зв'язків. Дипломатичні місії Великої Британії за кордоном використовують політичний вплив та інсайти для просування британських бізнес-інтересів, роботи на користь відкритих економік, боротьби з протекціонізмом та усунення бар'єрів для бізнесу, включаючи слабе управління, надмірне регулювання та корупцію. Керівники місій відповідають за інтеграцію цієї роботи, і важливим аспектом їхніх бізнес-планів є використання та посилення різноманітних активів інших урядових департаментів для досягнення цілей процвітання. Кредитоспроможність та якість впливу, який Велика Британія може

здійснити, є функцією її «м'якої сили», яка підкріплюється членством у численних міжнародних інституціях та глобальним охопленням як нації. Однак, сприйняття м'якої сили та її джерел може варіюватися. У звіті Британської Ради «Global Britain: the UK's soft power advantage» зазначається, що Велика Британія посіла перше місце за загальною привабливістю серед країн G20 у 2020 році, випередивши Канаду. Цей результат частково пояснюється тим, що міжнародне сприйняття країни виявилось вищим, ніж у 2016 році, до референдуму про членство Великої Британії в ЄС, такий підйом пов'язаний не лише зі зміцненням позицій самої Великої Британії, але й з одночасним ослабленням позицій її найближчих конкурентів, таких як Канада та Австралія. При цьому наголошується, що домінування в рейтингах привабливості продовжують утримувати заможні ліберальні демократії. Культура Великої Британії, як у вузькому сенсі мистецтва чи спорту, так і в ширшому сенсі цінностей та громадянських і політичних свобод її народу, є абсолютно центральною для цього привілейованого статусу (British Council 2021: 2 – 7, 10).

Важливим аспектом є те, що м'яка сила не є статичним ресурсом і потребує постійної уваги та адаптації. У звіті «The Art of Attraction» зазначається, що хоча уряди можуть допомогти собі, просто визнаючи факт існування м'якої сили та намагаючись якнайкраще використовувати наявні ресурси, необхідно знайти баланс, який уникає відвертого втручання, забезпечуючи при цьому культивування, а не нехтування. Якщо держава не надає достатньо ресурсів для розвитку та підтримки своїх довгострокових активів, таких як викладання мов у школах або університетська дослідницька база, вони зменшаться в масштабі та втратять свій характерний національний характер. Репутація та довіра тісно пов'язані з характером внутрішніх досягнень, тому «м'яка сила» починається вдома (Hill and Beadle 2014: 7). Окрім цього, зовнішня політика, що проводиться у відриві від цінностей, які декларуються всередині країни, може завдати

шкоди м'якій силі. Якщо цінності та практики, що відзначаються вдома, суперечать поведінці країни на світовій арені, або якщо «м'яка сила» сприймається як оксамитова рукавичка, що приховує залізний кулак, шанси щиро переконати інших «хотіти того, чого хочеш ти» зменшуються до нуля (Hill and Beadle 2014: 7). У цьому сенсі дії британського уряду, які є відображенням цінностей, що їх підтримує Велика Британія, мають значний вплив на думки за кордоном (Rawnsley 2017: 1). Навіть такі інститути, як Британська Рада, можуть сприяти збільшенню довіри до уряду Великої Британії; зокрема, там, де культурний та освітній обмін курується Британською Радою, довіра до уряду Великої Британії зростає на 16 відсотків. Сприйняття монархії та її внеску в м'яку силу залежить від контексту та аудиторії. Наприклад, президент Південної Африки під час візиту до Великої Британії відзначив інтерес короля Карла до навколишнього середовища, водночас просуваючи власні інтереси щодо отримання значних ресурсів для декарбонізації та компенсації за шкоду, завдану колоніалізмом. Це показує, як королівська дипломатія може переплітатися зі складними питаннями історичної відповідальності та сучасними вимогами щодо репарацій, що висувуються деякими підданими короля, які говорять про злочини корони (Farr 2023: 3).

Успіх м'якої сили залежить від двох факторів: здатності держави генерувати образ, який решта світу вважає бажаним і вартим наслідування, та обізнаності інших про наявність у держави цих якостей, що надає значної ваги здатності останньої до комунікації. Ресурсами для цього слугують культура нації, політичні цінності, якщо їх дотримуються як всередині країни, так і за кордоном, та зовнішня політика, якщо її вважають легітимною та такою, що має моральний авторитет. Монархія, будучи частиною культурної спадщини та символом певних політичних цінностей, безумовно, вносить свій вклад у ці ресурси, навіть визначення та вимірювання м'якої сили є складним завданням. Найбільш поширене

визначення, дане Джозефом Наєм, описує її як «здатність впливати на інших за допомогою кооптивних засобів формування порядку денного, переконання та викликання позитивної привабливості для отримання бажаних результатів» і це, по суті, описує основну діяльність Міністерства закордонних справ та у справах Співдружності націй. Проте, як було зазначено, , сам Най не завжди послідовний у своєму визначенні м'якої сили, і його концепція може розглядатися як така, що потребує більш чіткого окреслення, оскільки важливо розрізняти ресурси м'якої сили, якими володіє країна, та кінцеві результати її застосування. Роль британської монархії у формуванні м'якої сили можна розглядати й у контексті національних кампаній з просування іміджу країни. Кампанія «GREAT» є одним із прикладів, де уряд намагався змінити міжнародний порядок денний через непрямий вплив та м'яку силу. Монархія, поряд з іншими культурними символами, як-от Шекспір, часто фігурує в таких кампаніях. Проте, як зауважує Гері Ронслі, важливо розуміти, що м'яка сила – це не лише культурні ікони та історії, але й дії британського уряду, які розглядаються як відображення цінностей, що їх Сполучене Королівство підтримує, і, відповідно, впливають на думки за кордоном. Ключовим є усвідомлення того, як уряди та інші політичні актори генерують м'яку силу, а не використовують її, оскільки м'яка сила є ресурсом, а не інструментом; вона є кінцевим результатом – наслідком проведеної політики та підтримуваних відносин, які сприяють соціальному прогресу та генерують сприятливі думки за кордоном (Харитонова 2018: 14).

З цього, в якості висновка до розділу 2, впливає наступне: упродовж ХХ століття британська монархія, попри суттєве обмеження її безпосередньої політичної влади та перехід до переважно церемоніальних функцій, неодноразово демонструвала здатність відігравати значущу роль у періоди глибоких національних випробувань, виступаючи стабілізуючим чинником і джерелом національної єдності, особливо коли інші державні

інститути стикалися з кризою легітимності чи ефективності. Під час Другої світової війни постать короля Георга VI, який, не здійснював правління у класичному сенсі, а виконував представницькі функції, стала потужним символом стійкості британського народу перед обличчям безпрецедентної зовнішньої загрози. Те, що Сполучене Королівство уникло прямої окупації, на відміну від багатьох європейських країн, дозволило національним інститутам, включно з монархією, функціонувати безперервно, уособлюючи опір і незламність духу. Навіть за відсутності прямого управлінського впливу, монарх був залучений до ключових політичних процесів, як свідчить зустріч Георга VI з Невіллом Чемберленом після повернення з Мюнхена, що демонструвало підтримку політики уряду напередодні глобального конфлікту.

У періоди гострих економічних і соціальних криз, які характеризували 1970-ті роки, монархія також виконувала унікальну функцію. Це десятиліття, позначене масовими страйками профспілок, фінансовою кризою, що змусила уряд звернутися до МВФ, ескалацією насильства з боку ірландських республіканських угруповань і високою інфляцією, стало одним із найскладніших періодів із часів Другої світової війни. У таких умовах багатовікова традиція монархії забезпечувала нації відчуття історичної спадкоємності та безперервності, що мало значний заспокійливий ефект на тлі турбулентності й невизначеності. Фігура монарха сприймалася як символ національної єдності, здатний певною мірою нівелювати внутрішні розбіжності, особливо коли проблема економічного занепаду стала центральною у політичному порядку денному, а сама монархія підтримувала зусилля, спрямовані на збереження «британської традиції» та потенційно стримувала деструктивні сепаратистські рухи. Святкування Срібного ювілею королеви Єлизавети II у 1977 році та її промова, в якій наголошувалося на перевагах союзу для всіх народів Сполученого Королівства, прозвучали саме в момент глибоких

економічних труднощів і суспільних розколів, демонструючи здатність монархії виступати об'єднуючим символом. Існування монарха, фігури, що перебуває поза щоденною партійною боротьбою, забезпечувало суспільству певне відчуття стабільності, особливо коли уряд сприймався як нездатний ефективно реагувати на кризові явища. Навіть за лаштунками офіційної політики, через конституційне право бути консультованим, заохочувати та попереджати, монарх міг здійснювати певний неформальний вплив на державні справи, виконуючи роль невидимого стабілізатора та морального авторитета.

Кульмінацією промислових конфліктів 1970-х стала «Зима невдоволення» 1978–1979 років, що серйозно вдарила по уряду Джеймса Каллагана і супроводжувалася безпрецедентними страйками, які створювали враження некерованості країни. У цих екстремальних умовах, коли уряд здавався паралізованим, а економіка зазнавала колосальних збитків, символічна єдність, уособлювана монархією, могла слугувати важливим неполітичним центром стабільності та згуртованості на тлі хаосу. В атмосфері суспільного розчарування та кризи довіри до політичних інститутів, коли уряд часто визначався як центральний елемент «британської хвороби», існування монархії, позиціонованої як інститут, що стоїть над партійною боротьбою, забезпечувало нації певний рівень відчуття ідентичності, стабільності та спадкоємності. Теоретично монархії можуть сприяти подоланню криз, наголошуючи на ідеї національної єдності, а вищий рівень соціального капіталу та довіри між громадянами в країнах із монархічною формою правління може відігравати важливу роль у забезпеченні соціальної стійкості. У зовнішньополітичному вимірі британська монархія також виконує важливу роль, будучи невід'ємним елементом міжнародного іміджу Сполученого Королівства та інструментом його «м'якої сили». Фігура монарха може виконувати значущі дипломатичні функції під час державних візитів, створюючи сприятливу атмосферу для

обговорення складних питань, як це було під час візиту президента Південної Африки, коли король Карл акцентував увагу на спільній історії та постаті Нельсона Мандели. Озвучуючи позицію, узгоджену з урядом, монарх виступає інструментом державної політики, навіть коли йдеться про визнання помилок минулого задля розбудови конструктивних відносин, хоча ефективність королівської дипломатії може обмежуватися урядовими рішеннями. Співдружність націй є ще одним важливим напрямком, де монархія виступає унікальним символом єдності та історичної спадкоємності для держав-членів. Королева Єлизавета II розглядалася як об'єднуюча сила в Співдружності, а її «м'яка сила» була ефективним інструментом британської дипломатії, хоча відносини всередині Співдружності еволюціонують, і в деяких країнах виникають дискусії про республіканський устрій.

Концепція «м'якої сили», тобто здатності впливати на інших через привабливість і кооптацію, а не примус, є центральною для розуміння сучасного міжнародного впливу британської корони. Королівська родина часто сприймається як публічні дипломати та культурні ікони Сполученого Королівства, що генерує значний інтерес за кордоном і підтримує привабливість багатьох туристичних пам'яток і продуктів, пов'язаних із монархією. Візити членів королівської родини за кордон розглядаються як інструмент розширення впливу Великої Британії. Однак використання «м'якої сили» монархії є складним процесом; її нелегко трансформувати в конкретну політику, а надто відверте маніпулювання нею може викликати скептицизм. Ефективність «м'якої сили» залежить від сприйняття її легітимності та відсутності прямого урядового втручання, як це видно на прикладі Британської Ради та Всесвітньої служби Бі-Бі-Сі. Дії уряду та поведінка осіб, пов'язаних із монархією, мають значний вплив на міжнародне сприйняття країни та її цінностей, що робить розуміння цього виміру особливо важливим, особливо в контексті таких змін, як Brexit.

Втрата королеви Єлизавети II розглядалася як втрата значного активу «м'якої сили». «М'яка сила» не є статичним ресурсом і потребує постійної уваги, адаптації та відповідності внутрішніх цінностей і практик зовнішньополітичній поведінці країни, щоб уникнути сприйняття її як оксамитової рукавички, що приховує залізний кулак. «М'яка сила» генерується не лише культурними іконами, а й політикою та відносинами, що сприяють соціальному прогресу й формують сприятливі думки за кордоном.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження впливу інституту британської монархії на внутрішню та зовнішню політику в умовах криз XX століття дозволило отримати низку ключових наукових результатів, які сукупно відповідають на поставлену мету та завдання дослідження, підкреслюючи нюансовану та неминущу, хоча й трансформовану, значущість монархії. Було встановлено, що попри добре задокументовану ерозію її прямих виконавчих повноважень та перехід до переважно церемоніальної та символічної ролі, монархія зберігала та активно використовувала значний опосередкований вплив, особливо помітний у періоди національної потреби, такі як Друга світова війна та соціально-економічні потрясіння 1970-х років. В результаті дослідження можна дійсно зазначити, що монарх, діючи в межах ретельно окреслених конституційних конвенцій, як право бути консультованим, заохочувати та попереджати, слугував життєво важливим символом національної єдності, безперервності та стабільності, часто стаючи осередком національних почуттів, коли інші інститути стикалися з кризами легітимності чи ефективності. Окрім того, робота висвітлила значний внесок монархії у зовнішньополітичну проекцію та міжнародний імідж Сполученого Королівства, зокрема через її центральну роль у Співдружності Націй та її функцію як ключового компонента британської м'якої сили, демонструючи здатність брати участь у дипломатичних процесах та розвивати міжнародні відносини способами, не завжди доступними суто політичним акторам; практична значущість цих висновків полягає в їхньому внеску у глибше розуміння того, як необрані, історично вкорінені інститути можуть зберігати актуальність та чинити вплив у сучасних демократичних державах, особливо при подоланні періодів глибокого суспільного стресу, пропонуючи цінні уроки для інституційної стійкості та національної згуртованості. Теоретичне осмислення та критична оцінка досліджуваної проблеми підкреслюють, що вплив

британської монархії у двадцятому столітті неможливо адекватно зрозуміти через спрощену призму зменшення влади, а радше вимагає визнання її адаптивної здатності та майстерності у використанні символічного капіталу для досягнення відчутних, хоча часто й тонких, політичних та соціальних ефектів. Виживання інституту та його незмінна актуальність, особливо під час криз, пояснюються не його формальними прерогативами, які здебільшого здійснюються за порадою міністрів, а успішним культивуванням іміджу політичної нейтральності, втіленням національної ідентичності та історичної безперервності та здатністю резонувати з громадськістю на рівні, що виходить за межі партійної політики. Критична оцінка показує, що хоча пряме втручання монархії в управління є мінімальним та конституційно обмеженим, її «поважні» функції, як їх концептуалізував Беджет, відіграють вирішальну роль у легітимації «дієвих» частин уряду та забезпеченні стабільного, неpolітичного якоря, особливо цінного, коли сама політична система перебуває під напругою, це розуміння кидає виклик уявленням про монархію як про простий анахронізм, натомість висвітлюючи її динамічну взаємодію з еволюціонуючим політичним ландшафтом та її здатність задовольняти суттєві, хоча часто й нематеріальні, суспільні потреби.

У пряму відповідь на завдання, сформульовані на початку цього дослідження, проведений аналіз надав вичерпні відповіді щодо ролі британської монархії під час криз 20 століття. По-перше, було простежено історичну еволюцію інституційних рамок монархії, що продемонструвало чітку траєкторію від позиції більшого прямого політичного залучення до переважно символічної та конституційно обмеженої ролі, позначеної ключовими законодавчими та конвенційними змінами, які переосмислили її повноваження та функції в британській політичній системі. По-друге, було уточнено конституційний та правовий статус монарха та поняття «Корони», виявивши багатогранну сутність, що уособлює державу, причому монарх

особисто здійснює певні прерогативні повноваження, хоча майже незмінно за порадою міністрів, діючи таким чином у ретельно визначених, хоча часто й неписаних, межах як у внутрішніх, так і в зовнішніх справах. По-третє, було розглянуто практичний вплив монархії під час конкретних криз XX століття, що підтвердило її значну роль як символу національної єдності та стійкості під час великих історичних подій, як Друга світова війна, її здатність забезпечувати відчуття стабільності та безперервності під час економічних та соціальних потрясінь 1970-х років, включаючи «Зиму невдоволення», ефективно виконуючи стабілізуючу функцію завдяки своїй уявній відстороненості від партійних конфліктів. По-четверте, було ретельно досліджено внесок монархії у зовнішньополітичний імідж Великої Британії та її дипломатичну діяльність, встановивши її життєво важливу функцію як Глави Співдружності, ключового елемента під час державних візитів та міжнародної дипломатії, а також значного активу в проектуванні британської «м'якої сили» на світовій арені, тим самим посилюючи міжнародний вплив нації несиловими засобами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гілл К., Бідл С. The Art of Attraction : Soft Power and the UK's Role in the World. London : British Academy, 2014. 49 с.
2. Коберецький М. М. The Commonwealth Games as an Example of Bringing States Closer Through Sport, 2019.
3. Кук Р. Дж., Сьорл А. Queen Elizabeth II's Soft Power and Britain's Place in a Post-Elizabethan Age // E-International Relations. 2022. 16 жовт. URL: <https://www.e-ir.info/2022/10/16/queen-elizabeth-iis-soft-power-and-britain-s-place-in-a-post-elizabethan-age/> (Дата звернення: 18.05.2025).
4. Марковић, С. Г., Требјешанин, Ж. Фројд и інтелектуални токови ХХ века // Теме. 2015. Vol. 39, no. 1. С. 195–212.
5. Раунслі Г. Understanding the UK's soft power: more than Shakespeare and the Royal Family // British Politics and Policy at LSE, 2022.
6. Харитонов, Е. М. «Мягкая сила» Великобритании : монографія / Е. М. Харитонов. – Москва : ИМЭМО РАН, 2018. – 139 с.
7. Cail S. Analysis of the Development and Influence of Constitutional Monarchy in Britain and France // Proceedings of the 2nd International Conference on Interdisciplinary Humanities and Communication Studies. 2023. DOI: 10.54254/2753-7048/31/20231740.
8. Blackburn, R. The Constitutional Role and Working of the Monarchy in the United Kingdom / R. Blackburn // Jahrbuch des öffentlichen Rechts der Gegenwart. – 2022. – Vol. 70. – P. 181–201.

9. Constitutional Monarchs in Parliamentary Democracies : International IDEA Constitution-Building Primer. – Stockholm : International IDEA, 2017. – 128 с.
10. Garner, O. The Monarch: Silent Guardian of the United Kingdom Constitution? [Електроннийресурс] : DI Working Papers 2023/15 / Oliver Garner ; CEU Democracy Institute, Central European University. – Budapest, 2023. – 24 с. – Режим доступу: <https://ssrn.com/abstract=4505436>.
11. Ginsburg, T. The Functions of Constitutional Monarchy: Why Kings and Queens Survive in a World of Republics / Tom Ginsburg, Dan Rodriguez, Barry Weingast. – [Б. м. : б. в.], [2023]. – 28 с..
12. Golek, M. The Role of the Monarchy in the United Kingdom [Електронний ресурс] : undergraduate thesis / Mateja Golek ; Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences. – Osijek, 2023. – 30 с. – Режим доступу: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:203355>.
13. Sargeant, J. Review of the UK Constitution. Final report [Електронний ресурс] / Jess Sargeant ; Bennett Institute for Public Policy, Institute for Government. – Cambridge ; London, 2023. – 128 с. – Дата публікації: вересень 2023. – Режим доступу: www.instituteforgovernment.org.uk.
14. Torrance, D. The Crown and the constitution [Електронний ресурс] : research briefing CBP8885 / David Torrance ; House of Commons Library. – London, 2023. – 60 с. – Датапублікації: 14 листоп. 2023. – Режим доступу: commonslibrary.parliament.uk.

15. Feerick, M. Taking economics to the masses: The 1970s inflation crisis and the Daily Mirror's Shopping Clock : thesis submitted in partial fulfilment of the requirements for the degree of Master of Philosophy / Mary Feerick. The University of Sheffield, Faculty of Arts and Humanities, Department/School of History, 2024. 202 с.

16. Guillén, M. F. Symbolic Unity, Dynastic Continuity, and Countervailing Power: Monarchies, Republics, and the Economy. *Social Forces*. 2018. Vol. 97, No. 2. P. 607–648. URL: <https://academic.oup.com/sf/article-abstract/97/2/607/4992685> (дата звернення: 18.05.2025).

17. Henick, S. Winter's not yet gone Construction and Memory of the Winter of Discontent in Popular and Scholarly Discourse : undergraduate History Thesis / Sam Henick. Columbia University, 2018.

18. Pagnini M., Accominotti F. From Political to Symbolic Power: Shifting Patterns of Royals' Interactions with British Society, 1870–1920 : розширений реферат. London School of Economics ; University of Wisconsin-Madison. [Б. р.].

19. Lee, L. Monarch or President of the United Kingdom? King's College London, 2017.

20. Morgan, K. O. Britain in the Seventies - Our Unfinest Hour? *Revue Française de Civilisation Britannique*. 2017. XXII- Hors série. ISSN 2429-4373. URL: <https://journals.openedition.org/rfcb/1662> (дата звернення: 18.05.2025).

21. Rakowski, M. The Second World War and the Political-System Status of European Monarchs. *Studia Iuridica Lublinensia*. 2020. Vol. XXIX, No. 4. P. 251–278. DOI: 10.17951/sil.2020.29.4.251-278. URL: <http://studiaiuridica.umcs.pl> (дата звернення: 18.05.2025).
22. Wang, Ch. Comparison of Japanese and British Monarchy after World War II. *Studies in Social Science Research*. 2021. Vol. 2, No. 4. P. 22.
23. Global Britain: the UK's soft power advantage : Research Policy Insight. [Б. м.] : Британська Рада, [2020]. 54 с. URL: www.britishcouncil.org/research-policy-insight (Дата звернення: 18.05.2025).
24. Паунслі Г. Understanding the UK's soft power: more than Shakespeare and the Royal Family // *British Politics and Policy at LSE*, 2022.
25. Фарр М. Soft Power and Hard Choices: Royal Diplomacy in the Carolean Age // *Britain and the World*. 2023. Т. 16, вип. 1. С. 1–10.
26. James L., Hazell R. WHAT IS CONSTITUTIONAL MONARCHY, AND WHAT IS ITS ROLE IN THE UK? : брифінг / The Constitution Unit. 2024.
27. Phillips, L. Persuasive Britain: The Generation of Soft Power in the Facebook Pages of the British Embassy and British Council in Egypt // *Journal of Social and Political Sciences*. – 2024. – Т. 7, № 3. – С. 230–245.
28. Farr, M. Soft Power and Hard Choices: Royal Diplomacy in the Carolean Age // *Britain and the World*. – 2023. – Т. 16, № 1. – С. 1–10.

29. The False Continuity of Nations: Contributions of Paschalis Kitromilides to the Study of the Orthodox Commonwealth and Nationalism in the Balkans / edited by S. G. Markovich. – [Б. м.] : FPN ; Dosije Studio, [б. п.].
30. Markovich, S. G. Patterns of National Identity Development among the Balkan Orthodox Christians during the Nineteenth Century // *Balkanica*. – 2013. – T. XLIV. – C. 209.
31. Markovich, S. G. The Belgrade Congress of 1926 A "Masonic Locarno"? // *Quatuor Coronati Berichte Wiener Jahrbuch für historische Freimaurer-Forschung*. – Wien : Salier Verlag, 2022. – C. 323.
32. .Markovich, S. G. The Dystopian Decade (1923-1932) and its Heritage: Rethinking Zamyatin, Freud and Huxley // *A and Culture III : Eros and Thanatos* / edited by S. G. Markovich and Ž. Trebješanin. – Belgrade : Institute of European Studies, 2023.
33. Markovich, S. G. The Legacy of King Alexander I of Yugoslavia, the Unifier: On the occasion of the 75th anniversary of assassination. – [Б. м. : б. в.], 2009.
34. Clancy, L., Yelin, H. The corporate power of the British monarchy: Capital(ism), wealth and power in contemporary Britain // *The Sociological Review*. 2019. Vol. 67, no. 6. C. 1162–1178.
35. Golek, M. The Role of the Monarchy in the United Kingdom : Undergraduate thesis. Osijek, 2023. 27 с. URL: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:203355> (датазвернення: 18.05.2025).

36. Laxdal G. O. The Royal Family™™ An Analysis of the Modernization of the British Royal Family During the Reign of Queen Elizabeth II / University of Iceland, School of Humanities, Department of English. Рейк'явік, 2016. 24 с.
37. Markovich, S. G. Dimitrije Mitrinović in the Quest for Gnosis: From National to Cosmopolitan Identity // *Balkanica*. 2018. Vol. XLIX. C. 101–125.
38. Markovich, S. G. Dr. Djura Djurović: A Lifelong Opponent of Yugoslav Communist Totalitarianism // *Balkanica*. 2012. Vol. 43. C. 273–300.
39. Markovich, S. G. Eleftherios Venizelos, British Public Opinion and the Climax of Anglo-Hellenism (1915-1920) // *Balkanica*. 2018. Vol. XLIX. C. 155–180.
40. Markovich, S. G. Freemasonry in Southeast Europe from the 19th to the 21st Centuries. Belgrade : Zepter Book World ; Institute for European Studies, 2019. 484 с.
41. Markovich, S. G. Legacy of Queen Elizabeth II: The symbolism of the British Monarchy and the challenges it faces // *Politička misao*. 2022. Vol. 59, no. 1. C. 8–36.
42. Owens, E. 'Now it's up to us all not kings and queens': the royal family at war // *The Family Firm: Monarchy, Mass Media and the British Public, 1932-53*. London : University of London Press, 2019. C. 271–294.
43. Markovich, S. G. Activities of Father Nikolai Velimirovich in Great Britain during the Great War // *Balkanica*. – 2017. – Vol. XLVIII. – 143p.

44. Markovich, S. G. Anglo-American Views of Gavrilo Princip // *Balkanica*. – 2015. – Vol. XLVI. – 273p.
45. Markovich, S. G. Anglo-Serbian Cultural Relations During the Great War and Its Aftermath: Learning of the Other Through War Efforts // *Bells*. – 2020. – Vol. 90, № 2.
46. Foss D. The British Monarchy: Symbolism and Salience in Times of Crisis / University of Colorado, Department of International Affairs. Боулдер, 2012. 66 с.
47. Markovich, S. G. British Perceptions of Serbia and the Balkans 1903-1906. – Paris : Dialogue Association, 2000. – 233 p.
48. Markovich, S. G. Coping with the Memory of Gavrilo Princip and the Symbolism of Vidovdan in Serbia and Yugoslavia // *The South Slav Journal*. – 2015. – Vol. 34, № 1-2.
49. 6.Vanderhoof E. Can the Royal Family Stay Politically Neutral Forever? [Електроннийресурс] // *Vanity Fair*. 2020. 8 жовт (датазвернення: 18.05.2025).
50. The History of Monarchy: A Look at the Evolution of Political Power [Електроннийресурс] // *The Melanin Edit*. URL (датазвернення: 18.05.2025).
51. Sawicka D. K., Sawczuk D. THE DYNAMICS OF CHANGE OF THE BRITISH MONARCHY AND THE ROYAL FAMILY // *Studia Linguistica Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis*. 2016. No. 13. С. 107–124.

52. The British Monarchy [Электронный ресурс] : report / UK in a Changing Europe, The Constitution Unit UCL.

АНОТАЦІЯ

Сирота Л. Ю. Вплив інституту монархії Великобританії на внутрішню і зовнішню політику в умовах криз ХХ століття (бакалаврська робота). Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2025. 53 с. (рукопис).

У кваліфікаційній роботі досліджується складна і трансформована роль британської монархії в контексті кризових періодів ХХ століття. Робота поєднує історико-інституційний та політичний аналіз для з'ясування впливу монарха на внутрішню стабільність країни, легітимність влади, дипломатичну діяльність та національну ідентичність. Акцент зроблено на кризових подіях, таких як світові війни, економічні спади та соціальні потрясіння. Особливу увагу приділено концепції Корони, еволюції її повноважень, механізмам впливу на політичні процеси та міжнародний імідж Великобританії.

Ключові слова: британська монархія, криза, ХХ століття, внутрішня політика, зовнішня політика, Корона, символічна влада, Співдружність націй, м'яка сила, національна єдність.

ANNOTATION

Syrota L. Yu. The Influence of the British Monarchy on Domestic and Foreign Policy During the Crises of the 20th Century (Bachelor's Thesis). Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2025. 53 p. (manuscript).

This bachelor's thesis explores the complex and evolving role of the British monarchy in shaping domestic and foreign policy during the major crises of the 20th century. It critically examines the symbolic and institutional functions of the monarchy, focusing on its contribution to national unity, constitutional continuity, and diplomatic engagement. The research analyzes how the Crown adapted to challenges such as wars, economic downturns, and social unrest, and how it projected the UK's image globally through soft power and Commonwealth leadership.

Keywords: British monarchy, crisis, 20th century, domestic politics, foreign policy, the Crown, symbolic authority, Commonwealth of Nations, soft power, national unity.

ВІДЗИВ
на кваліфікаційну роботу бакалавра
4-го курсу групи ОП-42 спеціальності 052 «Політологія»
ОПП «Політичні технології та аналіз політики» філософського факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Сироти Льва Юрійовича

«Вплив інституту монархії Великобританії на внутрішню і зовнішню політику в умовах криз ХХст.»

Кваліфікаційна робота Сироти Л. Ю. представляє аналіз історичної еволюції повноважень британської монархії в контексті переходу від абсолютної до конституційної форми правління, юридичних основ статусу монарха. Особлива увага приділена значенню концепції «Корони» у британській правовій традиції.

Проаналізовано роль британської монархії у внутрішній політиці під час національних криз ХХ століття.

Досліджено символічну функцію монархії як чинника суспільної згуртованості в умовах політичних і соціальних викликів. Підкреслено, концепція «Корона» вбудована в свідомість населення Великої Британії. Розкрито участь британської монархії у зовнішньополітичних процесах, зокрема її роль у рамках Співдружності націй, як інструменту «м'якої сили» у внутрішній і зовнішній політиці, образ монархії у формуванні міжнародного іміджу Великобританії у кризові періоди ХХ століття. Втім, реформи, поряд із зміною ставлення до розлучень у королівській родині та навчання королівських дітей у звичайних школах, демонструють певну інтеграцію життя монархів в сучасне суспільство, зберігаючи при цьому унікальний статус інституту

Але, на жаль, робота обмежена лише кризами ХХ ст.. Варто б було залучити і кризи ХХІ ст., взаємозв'язок між кризами двох століть. Крім того, залучення соціологічних досліджень щодо ставлення населення країни до корони під час криз, додало б більшої наукової ваги дослідженню.

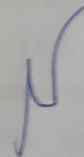
Попри це, робота вирізняється самостійністю, аналітичністю, належним академічним стилем і володінням історичним матеріалом.

Кваліфікаційна робота бакалавра «Вплив інституту монархії Великобританії на внутрішню і зовнішню політику в умовах криз ХХст.» за всіма критеріями відповідає вимогам до бакалаврських кваліфікаційних робіт і заслуговує на оцінку «відмінно» (90 балів зі 100), а її автор, Сирота Лев Юрійович, гідний присвоєння кваліфікації бакалавра зі спеціальності 052 «Політологія» (ОПП «Політичні технології та аналіз політики»).

Науковий керівник:

д. політ. н., доцент, професор
кафедри політології
Харківського національного університету
університету імені В. Н. Каразіна

М.В.Шаповаленко

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу бакалавра
4-го курсу групи ОП-42 спеціальності 052 «Політологія»

ОПП «Політичні технології та аналіз політики» філософського факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Сироти Льва Юрійовича

«Вплив інституту монархії Великобританії на внутрішню і зовнішню
політику в умовах криз ХХст. »

Кваліфікаційна робота Сироти Л. Ю. представляє історичну еволюцію повноважень британської монархії в контексті переходу від абсолютної до конституційної форми правління, юридичні основи статусу монарха, зокрема значення концепції «Корони» у британській правовій традиції.

В роботі, згідно з її завданнями, автор проаналізовано роль британської монархії у внутрішній політиці під час національних криз ХХ століття.

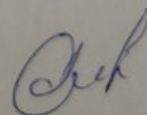
У кваліфікаційній роботі досліджено символічну функцію монархії як чинника суспільної згуртованості в умовах політичних і соціальних викликів. Розкрито участь британської монархії у зовнішньополітичних процесах, зокрема її роль у рамках Співдружності націй та як інструменту «м'якої сили», образу монархії у формуванні міжнародного іміджу Великобританії у кризові періоди ХХ століття.

Але, на жаль, у роботі йдеться лише про кризи ХХ ст. Варто б було залучити й матеріал про кризи ХХІ ст. та показати взаємозв'язок між ними. Це дозволило б зробити ґрунтовний порівняльний аналіз.

Робота є комплексним самостійним дослідженням, добре структурована. Під час виконання кваліфікаційної роботи автор продемонстрував достатній рівень підготовки та знань з обраної теми, вміння самостійно аналізувати та систематизувати матеріал, робити висновки та узагальнення. Рекомендовано до захисту

Рецензент:

Доктор історичних наук, професор,
професор кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Сергій Лиман